

Bernard Šo

Zanat g-đe Vorn

pozorišni komad u četiri čina

Prevod s engleskog u redakciji Borivoja Nedića

L I C A

G-đa VORN

VIVI, njena kći

FRANK GARDNER

PRED

SER DŽORDŽ KROFTS

SAMJUEL GARDNER, sveštenik

PRVI ČIN

Letnje po podne u vrtu malog letnjikovca na istočnoj padini brega malo na jug od Hezlmira u Sareju. Gledajući uz breg, letnjikovac se vidi u levom uglu vrta, sa slamnim krovom i portikom, i velikim prozorom levo od portika. Dublje pozadi dograđeno je malo krilo, koje pravi ugao sa desnim zidom. Od ovog krila krivuda ograda, koja potpuno zatvara vrt na desnoj strani. Utrina se diže uzbrdo, s desne strane ograde do horizonta. Nekoliko baštenskih stolica na sklapanje naslonjene su po strani u portiku. Pod prozorom, naslonjen na zid, stoji ženski bicikl. Malo udesno od portika razapeta je mreža za ležanje. Veliki suncobran, pobijen u tle, štiti od sunca mrežu, u kojoj leži mlada devojka, ona čita i pravi zabeleške, glavom okrenuta letnjikovcu a nogama kapiji. Ispred mreže, na dohvat ruke, nalazi se obična kujnska stolica, sa gomilom ozbiljnih knjiga i zalihom hartije na njoj. Gospodin koji dolazi preko utrine pojavi se iza letnjikovca. On je jedva sredovečan, sa nečim umetničkim u svojoj pojavi, nekonvencionalno je ali pažljivo odeven, čisto je izbrijan, ima brkove, njegovo je lice osetljivo, i vrlo je ljubaznog i smotrenog ponašanja. Njegova je kosa svilasto crna, sa belim i sedim pramenima. Obrve su mu bele, brkovi crni. Izgleda nesiguran u pogledu puta. On gleda preko ograde, razgleda vrt i ugleda gospođicu.

GOSPODIN (skidajući šešir) Oprostite, molim. Možete li mi reći gde se kalazi Hajn-hed-vju... kuća g-đe Alison?

GOSPOĐICA (podigne pogled s knjige) Ovo je kuća g-đe Alison. (Čita dalje)

GOSPODIN Doista! Možda, ako smem da upitam, da niste vi možda g-đica Vivi Vorn?

VIVI (okrene se da bi ga bolje pogledala, a onda oštro) Da, ja sam.

GOSPODIN (uplašeno i pomirljivo) Bojim se izgledaću nametljiv. Moje je ime PRED (Vivi baci knjigu na stolicu i skoči iz mreže) Oh, molim vas, nemojte se uznemirivati.

VIVI (prilazi mu krupnim koracima i otvori kapiju) Uđite, g. Prede. (Pred uđe) Radujem se što vas vidim. (Pruži mu ruku i odlučno se i srdačno rukuje s njim. Ona je privlačna pretstavница razumne, sposobne, visoko obrazovane Engleskinje srednjeg staleža. Njoj je

22 godine. Tačna je, jaka, pouzdana, i sigurna u samu sebe. Jednostavno, poslovno, ali ne nemarno odevena, o pasu nosi lančić, a između ostalih stvari na lančiću se nalazi džepno pero i nož za sečenje hartije)

PRED Vi ste vrlo ljubazni, g-đice Vorn. (Ona snažno zalupi kapiju, on dođe do sredine vrta, savijajući prste, koji su se usled njenog jakog stiska malo ukočili) Je li došla vaša majka?

VIVI (Brzo, očito sluti nasrtanje) Dolazi li ona ovamo?

PRED (iznenađen) Zar nas niste očekivali?

VIVI Ne.

PRED Bože! Bojim se da se nisam pomeo u danu. To bi taman ličilo ka mene. Vaša majka pisala mi je da će iz Londona doći ovamo i pozvala me je da se ovde upoznam s vama.

VIVI (nimalo joj nije prijatno) Zbilja? Hm! Izgleda moja majka voli da pravi prepade... valjda bi htela da vidi kako se ponašam u njenom odsustvu. Kanda ću i ja uskoro morati da izvršim prepad na majku, bude li ona i dalje govorila u moje ime, a da me predhodno ne upita. Ne, još nije došla.

PRED (smeteno) Ja doista veoma žalim.

VIVI (strese zlovolju) To nije vaša krivica, g. Prede, je l te? Verujte mi, meni je vrlo milo što ste došli. Vi ste jedini prijatelj moje majke čije su mi posete drage.

PRED (laknulo mu, pa radosno) Ah, vi ste zaista vrlo ljubazni, g-đice Vorn!

VIVI Hoćete li da uđemo u kuću, ili više volite da porazgovaramo ovde?

PRED Biće lepše ovde u vrtu, zar ne?

VIVI Onda ću vam doneti stolicu. (Ide ka portiku da donese vrtnu stolicu)

PRED (ide za njom) O, molim, molim, dopustite! (Položi ruku na stolicu)

VIVI (pusti da on uzme stolicu) Čuvajte prste, ove su stolice vrlo gadne! (Ide ka stolici s knjigama, baci knjige u mrežu i jednim zamahom prebaci stolicu napred)

PRED (rasklopio je svoju stolicu) Oh, molim, dajte meni tu tvrdu, ja volim tvrde stolice.

VIVI I ja takođe! (Sedne) Sedite, g. Prede. (Ona ovo kaže veselim bespogovornim glasom, jer joj njegov trud da se dopadne izgleda kao znak slabog karaktera)

PRED Uostalom, zar ne bi bilo bolje da pođemo na stanicu da dočekamo vašu majku?

VIVI (hladno) Zašto? Ona zna put. (Pred se koleba, pa onda sedne na baštensku stolicu) Zna li da izgledate tačno onako kako sam vas zamišljala. Nadam se da ste raspoloženi da budemo prijatelji.

PRED (opet se razvedri) Hvala, draga moja g-đice Vorn, hvala vam! Doista, vrlo mi je drago što vas majka nije razmazila.

VIVI Kako to?

PRED Pa tako, što vas nije odgojila i suviše konvencionalno. Znaite, draga moja g-đice Vorn, ja sam rođeni anarhist. Ja mrzim svaku vlast. Vlast kvari odnose između roditelja i dece, čak i između majke i kćeri. Gle, ja sam se plašio da će vaša majka upotrebiti svu svoju vlast da vas napravi konvencionalnom. Baš mi je laknulo što vidim da to nije slučaj.

VIVI O! Zar sam se ponašala nekonvencionalno?

PRED A, ne! ni daj bože! Bar ne konvencionalno-nekonvencionalno, ako me razumete? (Ona potvrdi. On nastavi sa srdačnim izlivom) Ali to je bilo tako lepo od vas što ste kazali da ste raspoloženi da budemo prijatelji! Vi moderne mlade dame zaista ste divne, savršene!

VIVI (sumnjajući) Hm? (Posmatra ga sa rastućim razočarenjem u pogledu kakvoće njegovog mozga i karaktera)

PRED Kad sam bio u vašim godinama, mladići i devojke zazirali su jedni od drugih, tu nije bilo pravoga drugarstva, ničega stvarnog, samo udvaranje naučeno iz romana, prostačko i izveštačeno kako se samo zamisliti može. Devojačka smernost! Viteška muževnost! Valjalo je uvek kazati "ne", kad se mislilo „da", pravo čistilište za plašljive i iskrene duše.

VIVI Da, mora biti da su strašno traćili vreme, osobito žene.

PRED O, to je bilo traćenje života, traćenje svega. Ali stvari idu nabolje. Znete li da me je zaista uzbuđivala pomisao da ću se upoznati s vama, naročito otkako sam čuo za vaše sjajne podvige na univerzitetu u Kembridžu. Nečuvena stvar za moje vreme. Bilo je doista divno kako ste na ispitu iz matematike osvojili treću nagradu. To je pravo mesto, da znate! Prva uvek pripada nezdravom sanjalici, mladiću koji buba do besvesti.

VIVI Ne isplati se. Za iste novce to ne bih opet učinila.

PRED (preneražen) Za iste novce?

VIVI Ja sam to učinila za 50 funti. Vi možda ne znate kako se to desilo. G-đa Letam, moj profesor u Njunamu, kazala je jednom mojoj majci da bih mogla da se istaknem u matematici ako bih se istinski založila. Novine su tada bile pune hvale o Filipi Samers, koja je odnela prvu nagradu iz matematike, vi se zacemente sećate toga, i moja majka je žarko želela da i ja to postignem. Ja sam joj jasno kazala da se to ne isplati, pošto ne mislim da budem nastavnica, ali pristala sam da se takmičim za četvrto mesto, ili tako otprilike, što donosi nagradu od 50 funti. Posle malog pogađanja, ona je pristala na tu pogodbu, a ja sam učinila više nego što sam bila dužna. Ali tako nešto ne bih više radila po tu cenu. Sad bih tražila 200 funti.

PRED (pokislo) Bože moj, bože moj! Vi vrlo praktično gledate na stvari.

VIVI Zar ste mislili da sam nepraktična?

PRED Ne, ne. Ali zacemente praktično je uzeti u obzir ne samo trud, no i kulturu koju taj rad donosi.

VIVI Kultura! Dragi moj g. Prede, znate li vi šta znače matematički ispiti? Ništa drugo nego bubati, bubati, bubati, šest do osam sati na dan, bubati matematiku i ništa drugo. Smatra se da znam nešto i iz nauke, ali ja ne znam ništa osim matematike. Umem da pravim kalkulacije za inženjere, elektrotehničare, osiguravajuća društva, i tako dalje, ali o tehnicima, elektricitetu ili osiguranju ja ne znam skoro ništa. Čak ni aritmetiku ne znam dobro. Osim matematike, tenis, obedi, spavanje, vožnja na biciklu, i šetnje, ja sam isto tako varvarska nezalica kao i svaka druga žena koja nikad nije ni studirala matematiku.

PRED (uvređeno) Kakav strašan, zao i opasan sistem! Znao sam to! Odmah sam osetio da to znači uništenje svega što je lepo u ženi.

VIVI Što se toga tiče, ja nemam ništa protiv tog sistema. Ja ću se već pobrinuti da se vrlo dobro koristim njime, budite u to uvereni.

PRED Oho! Na koji način?

VIVI Ja ću u Sitiju ogovoriti kancelariju za proračune pri obezbeđenju. Pod tim ću izgovorom proučavati zakone, pomišljajući uvek pomalo na berzu. Došla sam ovamo samo da proučim pravo, a ne da uživam u školskom odmoru, kao što majka misli. Ja mrzim odmor.

PRED Krv mi se ledi u žilama kad vas slušam. Zar ne mislite na lepotu, na romantiku života?

VIVI Budite uvereni da mi nije stalo ni do lepote ni do romantike.

PRED Nije moguće da vi to ozbiljno govorite?

VIVI Oh, da! Ja tako mislim. Ja volim da radim i da budem plaćena za svoj rad. A kad se umorim od rada, volim udobnu fotelju, gitaru, malo viskija i neki dobar detektivski roman.

PRED (zgražajući se) Ne verujem. Ja sam umetnik, i zato ne mogu da verujem, odbijam da verujem. (Oduševljeno) Ah, g-đice Vorn, vi još niste otkrili kakav nam divan svet otkriva umetnost.

VIVI O, jesam, otkrila sam. Prošloga maja provela sam šest nedelja u Londonu, kod Honorije Frezer. Mama je mislila da mi razgledamo znamenitosti grada, ali, umesto toga, ja sam svakoga daia u Honorijinoj kancelariji u Čenserilejnu radila svojski na proračunima za obezbeđenje. U veče smo pušile, ćeretale, i nikad nam nije ni padalo na um da odlazimo kuda, osim da se malo prošetamo. U čitavom svom životu nisam se bolje provela. Nadoknadila sam sve svoje troškove i uz to naučila jedan posao.

PRED Ali, zaboga miloga, g-đice Vorn, zar vi to zovete upoznavanje s umetnošću?

VIVI Čekajte malo. To još nije sve. Bila sam dobila pozivnicu od nekih umetnika iz Ficdžonove avenije, jedna članica bila je moja drugarica u NJunamu. Povelu su me u Narodnu galeriju, u Operu, i na neki koncert, gde je orkestar čitavo veče svirao Betovena i Vagnera. Ne bih vam to više preživela ni za kakvo blago. Iz učtivosti, izdržala sam tri dana, ali četvrtog sam rekla da ne mogu više da izdržim, i otišla oam u Čenserilejn. Sad znate kakav sam savršen etzemplar moderne gospođice. Šta mislite, kako ću se slagati sa svojom majkom?

PRED (trgne se) Pa, ja se nadam...

VIVI Meni je malo stalo do toga da čujem čemu se vi nadate. Ja želim da znam šta vi mislite.

PRED Pa, iskreno govoreći, bojim se da će vaša majka biti malo razočarana. Ne zbog toga što bi vama što nedostajalo, o ne, ne mislim tako. Ali vi se tako razlikujete od njenog ideala.

VIVI Kakav je njen ideal?

PRED Svakako ste opazili, g-đice Vorn, da ljudi koji su nezadovoljni svojim vaspitanjem, obično misle da bi ovaj svet bio mnogo lepši kad bi ljudi bili drukčije odgojeni. Život vaše majke bio je, držim da vi znate,

VIVI Ja ne znam ništa. (Pred je preneražen. NJegova preneraženost raste dok ona govori dalje) U tome baš i jeste teškoća. Vi zaboravljate, g. Prede, da ja svoju majku gotovo ne poznajem. Od svoje najranije mladosti živela sam u Engleskoj, u školi ili u koledžu ili, kod ljudi koji su bili plaćeni zato što su se o meni starali. Ja sam čitav svoj vek provela među tuđim ljudima, a moja je majka živela u Briselu ili Beču, i nikad mi nije dozvolila da je posetim. Viđala sam je samo kad je dolazila u Englesku na nekoliko dana. Ne tužim se, bilo je vrlo lepo, jer ljudi su bili dobri prema meni, i bilo je uvek novaca u izobilju, da bi stvari išle glatko. Ali ne zamišljajte da ja znam ma šta o svojoj majci. Ja znam mnogo manje nego vi.

PRED (u velikoj neprilici) U tome slučaju, (Stane, sasvim izgubljen. Onda s usiljenom veselošću) Ali o kakvim to ludorijama govorimo! Naravno da ćete se vi izvrsno slagati sa vašom majkom! (Ustane i gleda naokolo) Kakvu vi krasnu kućicu imate ovde!

VIVI (nepokolebana) Ako mislite da ne potvrđujete moje najgore slutnje kad na takav način menjate predmet razgovora, onda zacelo držite da sam mnogo gluplja nego što

jesam.

PRED Vaše najgore slutnje! Oh, molim vas, ne govorite to. Ne govorite!

VIVI Zašto se ne može govoriti o životu moje majke?

PRED Molim vas, razmislite, g-đice Vivi. Prirodno je da me neka osetljivost sprečava da o svojoj staroj prijateljici govorim s njenom ćerkom iza njenih leđa. Kad ona dođe, imaćete dosta prilike da s njom o svemu porazgovarate. (Zabrinuto) Da mn je znati što je već nema!

VIVI Ne, ni ona neće o tome da govori. (Ustane) Ali ja vas neću prisiljavati, g. Prede.

Samo pazite, slutim, biće rusvaja kad majka čuje za moje namere u Čenserilejnu.

PRED (tužno) I ja se toga bojim.

VIVI Ali ja ću u toj borbi pobediti, jer ne tražim ništa osim putne karte do Londona.

Drugi dan ću početi da zarađujem sredstva za život. Uostalom, ja nemam nikakve tajne, a ona ih kanda ima. U slučaju potrebe koristiću se tim preimućtvom.

PRED (zaprepašćeno) O, ne! Ta molim vas! Vi nećete učiniti tako nešto.

VIVI Onda mi recite zašto.

PRED To doista ne mogu. Apelujem na vaša osećanja. (Ona se smeje njegovoj seitimentalnosti) Uostalom pričuvajte se, s vašom majkom nema šale kad se ona naljuti.

VIVI Neće vam poći za rukom da me zastrašite, g. Prede. U onom jednom mesecu u Čenserilejnu imala sam prilike da ispitam kalibar nekih žena koje su bile vrlo slične mojoj majci. One su dolazile da konsultuju Honoriju. Možete se kladiti da ću ja pobediti. Ali ako u svom neznanju udarim jače nego što bi trebalo, ne zaboravite da ste vi krivi što me niste obavestili. (Uzme stolicu i postavi je blizu mreže, sa istim snažnšm zamahom kao i malopre) A sada, ostavimo se toga razgovora.

PRED (donosi očajnu odluku) Samo jednu reč, g-đice Vorn. Bolje da vam kažem. To je teško, ali...

G-đa Vorn i ser DŽordž Krofts stižu pred kapiju. G-đa Vorn je žena između 40 i 50 godina starosti, naočita, upadljivo odevena, sa sjajnim šešikom i drećećom bluzom tesno pripijenom uz telo i modernih rukava, razmažena je n samovoljna, ali, ukupno uzev, vesela je i dosta zgodna matora flundra. Krofts je visok, snažno sazdan čovek, otprilike 50 godina star, kicoški odeven kao mladić. On govori nazalno, promuklije no što bi se to očekivalo sudeći po njegovom snažnom sklopu. On je čisto izbrijan, ima vilice kao u buldoga, velike pljosnate uši, debeo vrat, i pretstavlja potpunu mešavinu najbrutalnijih tipova trgovaca, sportiste, i „čoveka koji se viđa u društvu“.

VIVI Evo ih. (Ide im u susret) Kako je, majko? G. Pred te čeka ovde već pola sata.

G-ĐA VORN Ako ste čekali, Prede, sami ste krivi. Ja sam nadala da ćete imatn toliko pameti da znate da dolazim vozom u tri i deset. Vivi, drago dete, metni šešir na glavu, jer ćeš izgoreti od sunca. O, zaboravila sam da vas upoznam. Ser DŽordž Krofts... moja mala Vivi.

Krofts prilazi Vivi na najkavaljerskiji način. Ona klnmne glavom, ali ne pruži ruku.

KROFTS Smem li stisnuti ruku mladoj dami koju po čuvenju tako dugo poznajem kao kćer jedne od mojih najstarijih prijateljica?

VIVI (pošto ga je oštro promotrila od glave do pete) Ako vam je stalo do toga. (Uzme njegovu

nežno pruženu ruku i stisne je tako čvrsto da on razrogači oči, onda se okrene majci)

Hoćemo li u kuću ili da donesem još dve stolice. (Ode po stolice)

G-ĐA VORN Pa, DŽordže, kako vam se ona sviđa?

KROFTS (neveselo) Ima vrlo jaku ruku. Jeste li se rukovali sa njom, Prede.

PRED Jesam, to će brzo proći.

KROFTS I ja se nadam. (Vivi dolazi sa dvema stolicama. On pohita da joj pomogne) Dopustite.

G-ĐA VORN (pokroviteljski) Dozvoli ser DŽordžu da ti pomogne, drago dete.

VIVI (gotovo baci obe stolice u njegovo naručje) Evo vam ih! (Strese prah sa ruku i okrene se g-đi Vorn) Ti bi želela čaj, je li?

G-ĐA VORN (sedne na Predovu stolicu, hladi se lepezom) Umirem od žeđi. Moram nešto da popijem.

VIVI Ja ću se pobrinuti. (Ode u kuću)

DŽordžu je za to vreme pošlo za rukom da rasklopi jednu stolicu i metne je s leve strane g-đe Vorn, i sedne. Drugu je bacio na travu, i izgleda vrlo potišten i nespretno sa drškom svoje palice u ustima. Pred, još uvek u velikoj neprilici vrpolji se po vrtu desno od njih.

G-ĐA VORN (Predu, gledajući DŽordža) Pogledajte ga samo, Predi, zar ne izgleda veselo? Tri godine mi već dosađuje da mu pokažem moju ćerčicu, a sada, kad sam mu učinila po volji, sasvim je smeten. (Živahno) Hajde, veselo, DŽordže, i izvadite tu palicu iz usta. (Krofts gundajući poslušajući)

PRED Mislim znate, ako nemate ništa protiv, da bi bilo sasvim umesno ako bismo se odvikli da smatramo da je Vivi mala devojčica. Vi znate da se ona zbilja istakla, a posle svega što sam čuo od nje, ja ne znam nije li ona i starija od nekog od nas

G-ĐA VORN (zabavljeno) Čujte ga, DŽordže! Sgarija od nekog od nas! Ah, njena vas je uobraženost zaista osvojila.

PRED Mladež je osetljiva.

G-ĐA VORN Da, ali mladeži valja isterati iz glave svaku bubicu, i još mnogo čega drugog. Ne mešajte se vi u to, Prede. Ja znam bolje nego vi kako treba da postupam sa svojim rođenim detetom. (Pred se šeta po vrtu, sa rukama na leđima i ozbiljno klima glavom. G-đa Vorn se usiljeno smeje, ali gleda za njim zabrinuto. Onda šapne Kroftsu) Šta mu je? Zašto on to tako ozbiljno uzima.

KROFTS (sumorno) Vi se bojite Preda.

G-ĐA VORN Šta! Ja! Ja se bojim dobrog starog Preda! Ta ni muva se njega ke boji.

KROFTS Vi se njega bojite.

G-ĐA VORN (zlovoljno) Moram da vas zamolim da vodite svoju brigu, i da ne iskaljujete na meni svoju zlovolju. Svakako, vas se ne bojim. Ako ne umete da budete prijatni, onda bolje idite kući. (Ustane i okrene mu leđa, i nađe se lice u lice s Predom) Ostavite se, Predi. Znam da je iz vas progovorilo samo vaše dobro srce. Strahujete da bih mogla biti gruba prema njoj,

PRED Draga moja Kiti, vi mislite da sam se uvredio. Ni govora, verujte. Ali vi znate da ja često opažam stvari koje vama promaknu, i premda nikad ne slušate moje savete, ipak često priznajete da bi bilo bolje da ste ih poslušali.

G-ĐA VORN Pa lepo, šta sad opažate?

PRED Samo to da je Vivi odrasla! Molim vas, Kiti, ophodite se prema njoj sa dužnim poštovanjem.

G-ĐA VORN (iskreno začućena) S poštovanjem! Prema svojoj kćeri valja da se ophodim sa dužnim poštovanjem! Šta još, molim?

VIVI (pojavi se na kućnim vratima i dovikne g-đi Vorn) Majko, hoćeš li da dođeš u moju sobu pre čaja, da skineš šešir?

G-ĐA VORN Evo me, mila moja. (Nasmeši se milostivo Predu i potapše ga po licu kad prolazi pored njega. Ode u kuću)

KROFTS (kradimice) Čujete, Prede.

PRED Da.

KROFTS Smem li da vam postavim jedno dosta tugaljivo pitanje?

PRED Molim. (Uzme stolicu g-đe Vorn i sedne sasvim blizu DŽordža)

KROFTS Tako, mogle bi nas čuti s prozora. Čujte, je li vam Kiti rekla ko je otac ove devojke?

PRED Nikad.

KROFTS Slutite li možda ko bi to mogao biti?

PRED Ni najmanje.

KROFTS (ne verujući mu) Znam, dabome, da se vi osećate obaveznim da ništa ne kažete, ako vam je ona štogod poverila. Ali vrlo je nezgodno biti u takvoj nedoumici, i to sada kad ćemo se svakodnevno viđati sa tom devojkom. Mi upravo ne znamo kako da se ponašamo prema njoj.

PRED Kakvu to razliku čini? Mi ćemo se ophoditi prema njoj onako kako ona zaslužuje. Šta mari ko je njen otac?

KROFTS Dakle, onda vi znate ko je on?

PRED (pomalo nestrpljivo) Ja sam vam jasno kazao da ne znam. Zar me niste čuli?

KROFTS Vidite, Prede, molim vas, kao naročitu uslugu, ako zaista znate, ja velim samo ako znate, onda biste me mogli bar umiriti. Pravo govoreći, nešto me privlači njoj. O, ne bojte se, to je sasvim čedno osećanje. Ali to me upravo i uznemiruje. Jer, šta ja znam, mogao bih i ja biti njen otac.

PRED Vi! Nemogućno! Oh, ne, glupost!

KROFTS (uhvati ga za reč. Lukavo) Vi dakle pouzdano znate da ja nisam?

PRED Ja to ne znam, velim vam, kao ni vi. Ali zaista, Kroftse, Ah ne, to je izvan svake sumnje. Nema ni najmanje sličnosti.

KROFTS Što se toga tiče, koliko ja vidim, nema sličnosti ni između nje i njene majke. Da po čemu nije ona vaša kći?

PRED (dočeka to pitanje sa indignacijom, zatim se opet snađe posle malog napora i nastavi blago i ozbiljno) Čujte me sad, dragi Kroftse, ja nemam veze s tom stranom života g-đe Vorn, i nikad nisam ni imao. Ona mi nikad o tome nije govorila, i naravno nisam ni ja njoj. Vaša bolja osećanja reći će vam da su jednoj lepoj ženi potrebni i takvi prijatelji koji nisu, pa, s kojima nije u takvim odnosima. Dejstvo njene vlastite lepote postalo bi za nju mučenje kad ne bi mogla katkad da pobegne od njega. Vi ste zacelo u miogo prisnijem odnosu sa Kiti nego što sam ja. Zacelo vi je možete upitati o tome.

KROFTS (ustane nestrpljivo) Ja sam je pitao više puta. Ali ona je rada da zadrži dete potpuno za sebe, i skoro bi porekla da dete uopšte ima oca. Ne, od nje se ne može ništa saznati, bar ništa u šta bi čovek mogao da veruje. To mi je vrlo neprijatno, Prede.

PRED (takođe ustane) Pa, pošto ste dovoljno stari da biste mogli biti njen otac, ja nemam ništa protiv da obojica gledamo na g-đicu Vivi roditeljskim očima, kao na mladu devojku koju smo dužni štiti i pomagati. Tim pre što je pravi otac, bio on ko bio, po svojoj prilici neka hulja. Šta vi velite?

KROFTS (nasrtljivo) Ja nisam stariji od vas, ako baš hoćete.

PRED Jeste, dragi moj, vi ste bili stari kad ste se rodili. Ja sam rođeni dečak, pa zato nikad nisam bio sposoban da osetim samopouzdanje odrasla čoveka.

G-ĐA VORN (zove iz kuće) Prede, DŽordže, Ča-a-j!

KROFTS (žurno) Zove nas. (Otrči unutra)

Pred trese glavom pun slutnje i hoće polagano da pođe za njim, kad ga zovne mladić koji se pojavio pored ograde i ide baštenskim vratima. On je prijatan, lepo odeven, mlad danguba, nešto malo preko 20 godina, umilna glasa i prijatno neuljudnog ponašanja. On nosi vrlo laku lovačku pušku.

MLADI GOSPODIN "Zdravo, Prede!

PRED (okrene se) Gle, Frank Gardner! (Frank uđe i rukuje se o Predom) Šta, za ime sveta, vi tu radite?

FRANK Boravim ovde kod svoga oca.

PRED Kod Rimljanina?

FRANK On je ovde sveštenik. Ostajem ove jeseni kod svojih, iz štednje. Došlo je do krize u julu, Rimljanin je morao da plati moje dugove. Stoga je potpuno tropa, a i ja sam. Ali šta vi radite ovde? Poznajete li ovaj svet ovde?

PRED Da. Danas sam u gostima kod g-đice Vorn.

FRANK (oduševljeno) Šta! Zar vi poznajete Vivi? Zar nije krasna devojka? Ja je učim da gađa iz puške, vidite! (Pokazuje pušku) Baš se radujem što vas ona poznaje, vi ste upravo čovek koga ona treba da poznaje. (Smeši se i podigne glas gotovo do pevajućeg tona kad usklikne) Baš mi je milo što se ovde našosmo, Prede! Bogami, jeste!

PRED Ja sam stari prijatelj njene majke. G-đa Vorn pozvala me je da bih se upoznao sa njenom ćerkom.

FRANK NJena majka! Zar je ona ovde?

PRED Da, unutra je, piju čaj.

G-ĐA VORN (zove opet iz kuće) Prede-e-e-e-e! Ohladiće se kolači.

PRED (viče) Evo me, g-đo Vorn. Jedan časak. Baš sam se sastao s jednim prijateljem.

G-ĐA VORN S jednim, šta?

PRED (glasnije) S jednim prijateljem.

G-ĐA VORN Pa, dovedite ga unutra.

PRED Dobro! (Franku) Hoćete li da primite poziv?

FRANK (sa nevericom, ali neobično zabavljen) Je li to Vivina majka?

PRED Jeste.

FRANK Tako mi boga, to jv veselo! Mislite li da ću joj se svideti?

PRED U to ne sumnjam. Bićete omiljeni kao uvek. Hodite, pokušajte odmah. (Pođe prema kući)

FRANK Čekajte jedan trenutak. (Ozbiljno) Imao bih nešto da vam se poverim.

PRED Molim vas, ne činite to. To je opet neka nova ludorija, kao ono s onom devojkom iz bara u Redhilu.

FRANK Ah, mnogo ozbiljnije nego to. Velite da ste se danas prvi put upoznali s Vivicom?

PRED Da.

FRANK (sa zanosom) Onda vi nemate pojma kakva je to devojka. To razumevanje! Ta pamet! Ta umešnost! Trista mu muka, Prede, mogu vam reći, ta devojka je sila! A uz to, najslade malo srdašce koje...

KROFTS (promoli glavu kroz prozor) Prede, pa šta radite vazdan? Dođite ovamo!

(Nestane)

FRANK Oho, kakva je ono njuška! Dobila bi prvu nagradu na izložbi pasa, zar ne? Ko je to?

PRED Ser Džordž Krofts, stari prijatelj g-đe Vorn. Mislim, vreme je da uđemo. Oni pođu ka ulazu u kuću ali ih trgne Glas sa kapije. Okrenu se i vide postarijeg sveštenika.

SVEŠTENIK (zove) Franče.

FRANK Gle! (Predu) Neumoljivi Rimljanin! (Svešteniku) Da, oče, evo odmah! (Predu) Čujte, Prede, hajte vi unutra na čaj, ja ću odmah za vama.

PRED Vrlo dobro. (On skinе šešir da pozdravi sveštenika, koji mu otpozdravi vrlo hladno. Pred odlazi u kuću. Sveštenik stoji krut pred kapijom, držeći se rukom za njen gornji deo. Prečasni Samjuel Gardner, sveštenik anglikanske crkve, star je preko 50 godina. On se šepuri, bučan je i beznadežno se trudi da održi svoj autoritet oca i sveštenika, ali ne uspeva ni u jednom od ta dva svojstva)

PREČASNI S. Pa, gospodine, ko su ti tvoji ovdašnji prijatelji, ako smem pitati?

FRANK Oh, ni brige vas, oče, samo izvolite!

PREČASNI S. Ne, gospodine moj! Ne pre nego što doznam u čiji vrt stupam.

FRANK Ni brige vas za to, ovo je vrt g-đice Vorn.

PREČASNI S. Otkad je ovde, nisam je video u crkvi.

FRANK Naravno da niste, ona je vrlo inteligentna, prava intelektualka! Ima više akademske kvalifikacije nego vi, zašto dakle da sluša vaše propovedi?

PREČASNI S. Ne budi bezobrazan.

FRANK Ne mari ništa, niko nas ne čuje. Uđite! (uvuče ga u vrt) Želeo bih da vas upoznam s njom. Ona i ja se dobro slažemo. Ona je divna! Sećate li se saveta koji ste mi dali prošloga jula, oče?

PREČASNI S. (strogo) Da. Ja sam te savetovao da savladaš svoju lenost i lakomislenost i da pokušaš da se latiš kakvog časnog zakimanja od kojega bi mogao da živiš, umesto što živiš od moje muke.

FRANK Ne, to ste kasnije smislili, a uistini savetovali ste mi, pošto nemam mozga ni novaca, da iskoristim svoju prijatnu spoljašnost i oženim se ženom koja ima oboje. Dakle vidite, g-đica Vorn ima mozga, to ne možete poreći.

PREČASNI S. Pamet nije sve.

FRANK Svakako ne. U pitanju je još i novac,

PREČASNI S. (prekine ga strogo) Nisam mislio na novac, mladi gospodine. Govorio sam o višim stvarima, o društvenom položaju, na primer.

FRANK Do toga mi nije stalo ni toliko.

PREČASNI S. Ali meni jeste, mladi gospodine.

FRANK Pa niko ne zahteva da je vi uzmete za ženu. Svakako ova ima visoke kvalifikacije Kembridžkog univerziteta, a izgleda takođe da ima i novaca koliko god joj treba!

PREČASNI S. (sa slabim humorom) Sumnjam da ima novaca koliko tebi treba.

FRANK Eh, da, nisam ni ja baš takav raspikuća. Živim vrlo mirno, ne pijem, ne kockam se mnogo, i ne pravim stalno onakve džumbuse kakve ste vi pravili u mojim godinama.

PREČASNI S. (muklo, mrmljajući) Umukni, umukni!

FRANK Pa sami ste mi pričali, onda kad sam zbog one devojke iz bara u Redhilu ispao onakav magarac, da ste jednom nekoj ženi ponudili 50 funti za pisma koja ste joj pisali kad,

PREČASNI S. (preplašen) Š-š-š! Franče, za boga miloga! (Gleda okolo plašljivo. Ne vidi nikog, ohrabri se, ali nastavi mirnije) Ti prostački zloupotrebljavaš ono što sam ti jednom govorio radi tvoga dobra, da bih te spasao od greške zbog koje bi se kajao čitavog svog veka. Neka ti ludorije tvoga oca služe kao opomena, a ne kao opravdanje za tvoje sopstvene.

FRANK Jeste li ikad čuli priču o vojvodi od Velingtona i njegovim pismima?

PREČASNI S. Nisam, gospodine, i ne želim da je čujem.

FRANK Stari Gvozdeni vojvoda nije uludo bacio 50 funti, o, ne! On je prosto napisao „Draga moja DŽeni! Objavi moja pisma i idi dođavola! Tvoj odani Velington." Tako je trebalo i vi da učinite.

PREČASNI S. (jadikujući) Franče, dragi moj, kad sam ja pisao ona pisma, predao sam se na milost i nemilost toj ženi, kad sam tebi o tome pričao, predao sam se donekle, žalim što moram priznati, na milost i nemilost tebi. Ona je odbila moj novac rečima koje nikad neću zaboraviti, „Znanje je moć", kazala je, „a moć nkad ne prodajem". Otada ima više od dvadeset godina, a ona nikad nije iskoristila svoju moć, niti mi pričinila treitak neugodnosti. Ti se, Franče, ponašaj prema meni gore nego ta žena.

FRANK Doduše, to može biti tačno. Ali jeste li vi njoj ikad držali takve pridike kao što držite meni svakog božjeg dana?

PREČASNI S. (gotovo do suza uvređen) Ja te ostavljam, mladi čoveče! Ti si nepopravljiv. (Okrene se prema vrtnim vratima)

FRANK (nimalo dirnut) Recite kod kuće da neću doći na čaj. Hoćete li da budete tako dobri, stari? (Ide prema vratima kuće i sretne se sa Vivi, za njom Pred, Krofts i g-đa Vorn)

VIVI (Franku) Je li to vaš otac, Franče? Ja sam toliko želela da se upoznam s njim.

FRANK Naravno. (Zove ga) Oče! (Prečasni S. okrene se kod kapije i smeteno skida šešir. Pred silazi u vrt sa suprotne strane, unapred ozaren učtivošću oko upoznavanja. Krofts odlazi ljuljašci i gura je palicom da se ljulja. G-đa Vorn stoji na pragu i zuri u sveštenika) Dopustite da vam pretstavim moga oca, g-đice Vorn.

VIVI (pride svešteniku i stisne mu ruku) Vrlo mi je drago, g. Gardner. Dopustite da vas sve upoznam. G. Gardner... g. Frank Gardner, g. Pred, ser DŽoro Krofts... Dok muškarci skidaju šešire pozdravljajući se međusobno, g-đa Vorn prekide Vivi u reči i pohrli ka prečasnom Samjuelu Gardneru.

G-ĐA VORN O! Pa to je Sam Gardner, i otišao u popove! Zar nas ne poznajete, Same? Ovo je DŽordž

Krofts, u svoj svojoj prirodnoj veličini. Zar me se ne sećate?

PREČASNI S. (pocrveneo) Ja zaista, e-e-

G-ĐA VORN Pa naravno da se sećate! Ta ja imam još čitavu zbirku vaših pisama!

Nedavno sam baš naišla na njih.

PREČASNI S. (u velikoj neprilici) G-đica Va-vasur, ako se ne varam.

G-ĐA VORN (ispravi ga brzo, glasno šapćući) Pst! Koješta, g-đa Vorn, zar ne vidite moju kćer?

DRUGI ČIN

U letnjikovcu pošto je pala noć. Gledajući istočno iznutra umesto zapadno spolja, prozor sa spuštenom zavesom sada je u sredini pročelnog zida, a glavna vrata su levo od njega. U levom zidu su vrata koja vode u krilo zgrade. Dublje pozadi, uz isti zid, je stočić sa svećom i žižicom na njemu, a pored njega je Frankova puška. U sredini je sto sa zapaljenom lampom. Vivine knjige i pisaći pribor nalaze se na stolu desno od prozora, uz zid. Kamin je desno, sa nekom vrstom sećije, u njemu nema vatre. Dve stolice stoje desno i levo od stola. Otvaraju se vrata letnjikovca, i napolju se vidi lepa zvezdana noć, ulazi g-đa Vorn, ogrnuta šalom koji je pozajmila od Vivi, za njom Frank. Njoj je bilo dosta šetnje, i ona predahne od olakšanja dok vadi igle iz šešira, skida ga, zabode iglu u nj, i stavlja ga na sto.

G-ĐA VORN Oh, bože! Ne znam šta je gore na selu, šetati ili sedeti besposlena kod kuće. Sad bih rado popila čašu viskija i sode, kad bi se ovde tako što samo moglo dobiti. FRANK (pomaže joj skinuti šal i pomiluje pri tom njena ramena najlakšim dodiranjem svojih prstiju) Možda Vivi ima malo.

G-ĐA VORN (pogleda ga za časak krajičkom oka jer joj njegov dodir nije promakao) Koješta! Otkuda bi mlada devojkica mogla imati takva pića! Svejedno, ne mari ništa. (Umorno seda na stolicu pored stola) Da mi je znati čime se ona ovde bavi! Ja bih mnogo više volela da sam sada u Beču.

FRANK Hajdemo tamo zajedno! (Savije šal pažljivo, spusti ga na naslon druge stolice i sedne prekoputa nje)

G-ĐA VORN Ne trtljajte! Počinjem da mislim da iver ne pada daleko od klade.

FRANK Klada je stari, je li te?

G-ĐA VORN Ostavite se. Šta vi znate o tim stvarima. Ta vi ste još dete.

FRANK Hajdete sa mnom u Beč. Bilo bi divao.

G-ĐA VORN Ne, hvala, Beč nije mesto za vas, bar dok ne budete malo stariji. (Klkmne glavom da naglasi taj savet. Frank se snuždi, ali ga njegove nasmejane oči teraju u laž. Ona ga pogleda, a onda ustane i prilazi mu) Ali pazite, mali! (Obujmi njegovo lice rukama i okrene ga sebi) Ja vas prozirem skroz, po vašoj sličnosti s ocem, znam vas bolje nego što i sami sebe poznajete. Izbacite iz glave sve te bubice koje biste mogli imati o meni. Jeste li čuli?

FRANK (galantno joj se udvara svojim glasom) To je jače od mene, draga moja g-đo Vorn, to nam je u krvi. (Ona tobož hoće da ga ošamari. Zatim posmatra njegovo lepuškasto nasmejano lice u iskušenju, naposletku ga poljubi, ali se odmah okrene od njega nestrpljivo)

G-ĐA VORN Eto! To nije trebalo da učinim. Ja sam zaista vrlo rđava. Ali ništa za to, to je bio samo materinski poljubac. Idite i udvarajte se Vivi.

FRANK To ionako činim.

G-ĐA VORN (okrene se njemu, sa oštrom notom bojazni u glasu) Šta!

FRANK Vivica i ja smo pravi drugari.

G-ĐA VORN Kako to mislite? Čujte, ja ne dopuštam da se takav vetropir vrti oko moje devojkice. Jeste li me razumeli? To neću.

FRANK (sasvim mirno) Dragaa g-đo Vorn, ne bojte se. Moje namere su časne, potpuno časne, a vaša mala devojkica zaista je kadra da se sama zaštiti. Na nju se ne mora toliko paziti koliko na njenu majku. Znae, ona nije tako lepa.

G-ĐA VORN (iznenađena njegovom smelošću) Koliko je u vas debeo obraz! Ne znam otkuda vam to, svakako ne od oca. (Spolja se čuju glasovi) Pst! Ostali dolaze, (sedne

brzo) Upamtite, ja sam vas opomenula. (Prečasni Samuel Gardner, za njim Krofts) No, gde ste vas dvojica tako dugo? A gde su Pred i Vivi?

KROFTS (Ostavlja šešir na sećiju a palicu u kut kod kamina) Uspeli su se na brežuljak, a mi smo otišli u selo, jer sam hteo nešto da popijem. (Sedne na sećiju i ispruži noge po njoj)

G-ĐA VORN Pa, ona ne bi smela tako da ode, a da meni ne kaže ni reči. (Franku) Donesite svome ocu stolicu, Franče, gde vam je vaše lepo ponašanje? (Frank skoči i ponudi ljubazno ocu svoju stolicu, onda uzme drugu i sedne u sredinu, desno od oca, levo od g-đe Vorn) Pordže, gde ćete vi odsesti noćas? Ovde ne možete da ostanete. A šta će Pred?

KROFTS Gardner će me primiti.

G-ĐA VORN Oh, vi ste se zacelo pobrinuli za sebe. Ali šta će Predi?

KROFTS To ne znam, pa može valjda da prenoći u gosgionici.

G-ĐA VORN Da nemate vi mesta za nj, Same?

PREČASNI S. Ja, ovaj, znate kao sveštenik ovdašnjn nisam uvek slobodan da radim onako kako bih hteo. Ovaj, smem li da upitam za društveni položaj g. Preda.

G-ĐA VORN Oh, on je čovek potpuno na svome mestu, on je arhitekta. Kako ste vi konzervativni!

FRANK Ni brige vas, oče! On je sagradio onu zgradu u Monmautširu za vojvodu od Boforta. Čuli ste zacelo, Tintervska opatija. (Veselo namigne g-đi Vorn i gleda oca)

PREČASNI S. Oh, u tom slučaju, razume se, bićemo vrlo srećni. On je možda lični poznanik vojvode od Boforta?

FRANK Štaviše, intimni su prijatelji. Možete ga smestiti u negdašnju DŽordžininu sobu.

G-ĐA VORN Dobro, to smo svršili. A sad, još samo da dođu ono dvoje pa da večeramo.

Oni nemaju prava da ostaju tako kasno.

KROFTS Šta to vama smeta?

G-ĐA VORN Smetalo ili ne smetalo, ja to nevolim.

FRANK Mi bismo bolje učinili da ih ve čekamo, g-đo Vorn. Pred će ostati što je moguće duže, on još ne zna šta to znači tumarati s mojom Vivicom po polju u letnjoj noći.

KROFTS (uspravi se začuđeno) Čujete li?

PREČASNI S. (trgne se, njegovo namešteno sveštениčko držanje dobiva pravu snagu i iskrenost) Franče, jednom za uvek, izbij sebi Vivi iz glave. G-đa Vorn će ti potvrditi da o tom ne može biti, ni reči.

KROFTS Razume se da ne može.

FRANK (sa očaravajućom mirnoćom) Je li istina, g-đo Vorn?

G-ĐA VORN Pa, ne znam, Same. Ako devojka hoće da se uda, šta vredi braniti joj.

PREČASNI S. (zabezeknut) Ali da se uda za njega? Vaša kći da se uda za moga sina! Ta pomislite samo, to je nemogućno.

KROFTS Dabogme da je nemogućno. Ne budite ludi, Kiti.

G-ĐA VORN (ogorčeno) Zašto ne? Zar moja kći nije dovoljno dobra za vašeg sina?

PREČASNI S. Ali zacelo, draga moja g-đo Vorn. Vi znate razlog,

G-ĐA VORN (prkoseći) Ne znam ja ni za kakve razloge. Ali ako ih vi znate, možete ih kazati svome sinu, ili mojoj kćeri, ili vašoj pastvi, ako želite.

PREČASNI S. (nemoćno) Vi znate vrlo dobro da te razloge ne bih mogao nikome kazati. Ali moj će sin verovati kad mu kažem da ima razloga.

FRANK Svakako, oče, on će vam verovati. Ali zar su vapš razlozi ikad uticali na

ponašanje vašeg sina?

KROFTS Vi ne možete uzeti Vivi i tačka. (Ustane i stane pored kamina, namršten i odlučan)

G-ĐA VORN (okrene se žestoko Kroftsu) A šta se to vas tnče, ako smem pitam?

FRANK (u najlepšíj lirskoj kadenci) Upravo ono što sam i ja hteo da vao upitam na svoj ljubazan način.

KROFTS (g-đi Vorn) Mislim da ne želite da udate svoju kćer za čoveka koji je mlađi od nje, a nema ni položaja ni para u džepu. Pitajte Sama, ako meni ne verujete. (Prečasnom S) Koliko ćete mu vi još dati novaca?

PREČASNI S. Ni jedan peni više. On je svoju očevinu dobio, i poslednji ostatak straćio u julu. (G-đa Vorn izduži lice)

KROFTS (posmatra je) Eto! Zar vam nisam rekao? (Opet sedne na staro mesto i opruži noge, kao da je stvar konačno rešena)

FRANK (tuži se) To je tako računđijski. Mislite li vi da će se g-đica Vorn udati zbog novca? Ako se mi volimo...

G-ĐA VORN Hvala lepo. Vaša je ljubav odveć jevtina roba, momče. Ako nemate sredstava za izdržavanje žene, onda prestaje svaki razgovor, Vivi ne može bigi vaša.

FRANK (zabavljeno) Šta vi velite na to, oče?

PREČASNI S. Ja se slažem sa g-đom Vorn.

FRANK A dobri stari Krofts već je izrekao svoje mišljenje,

KROFTS (okrene se ljutito na laktu) Čujete li vi, ne dozvoljavam takvu drskost.

FRANK (podrugljivo) Neizmerno žalim, Kroftse, ali vi ste maločas uzeli slobodu da mi govorite kao otac. Jedan otac je dovoljan, hvala lepo.

KROFTS (prezrivo) Uah!... (okrene se od njega)

FRANK (ustane) G-đo Vorn, ja ne mogu napustiti moju Vivicu čak ni vama za ljubav.

G-ĐA VORN (kroz zube) Štene jedno!

FRANK A pošto vi, bez sumnje, imate u vidu neke druge planove, neću gubiti vremena da joj izložim svoj slučaj. (Svi zure u njega, a on počne ljupko da deklamuje) Ko od sudbe suviše zazire, ili su mu zasluge male, ne usuđuje se da igra na kocku, da dobije ili izgubi, kao od šale.

(Dok on deklamuje, vrata se otvaraju i ulaze Vivi i Pred. On prestane. Pred stavlja šešir na čiviluk. Društvo se odmah bolje ponaša. Krofts spušta noge sa sećije i staje s Predom pored kamina. G-đa Vorn gubi svoju spokojnost i nalazi pribežište u svadljivosti)

G-ĐA VORN Zaboga, Vivi, gde si bila?

VIVI (skine šešir i baci ga nemarno na sto) Na! brežuljku.

G-ĐA VORN Ne smeš ići a da mi ne kažeš kuda ideš. Otkud ja znam gde si? A već je noć.

VIVI (ne obazire se na majku, odlazi vratima i otvori ih) A sad da vidimo šta ćemo s večerom. Bojim se, ovde će nam biti teskobno.

G-ĐA VORN Jesi li čula šta sam karala, Vivi?

VIVI Jesam, majko. (Vraća se na pitanje večere) Koliko nas je? (Broji) Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest. Dvoje će morati da čekaju dok ostali budu gotovi. G-đa Alison ima servis samo za četiri osobe.

PRED Oh, što se mene tiče, ja,

VIVI Vi ste dugo šetali, pa ste ogladneli, g. Prede. Vi ćete odmah dobiti večeru. Ja mogu da čekam, ko će još? Franče, jeste li vi gladni?

FRANK Ni najmanje. Ni mrvice ne bih mogao Da okusim.

G-ĐA VORN (Kroftsu) Ni vi niste gladni, DŽordže, i vi možete da pričekate.

KROFTS Oh, dođavola, ja od užine nisam ništa okusio. Zar ne bi Sam mogao da pričeka?

FRANK Moj bi jadni otac umro od gladi.

PREČASNI S. Ti ćeš, mladi gospodine, dopustiti, da ja govorim u svoje ime. Ja sam savršeno voljan da čekam.

VIVI (odlučno) Nije potrebno. Traži se samo dvoje. (Otvori vrata pobočce sobe) Hoćete li dati ruku mojoj majci, g. Gardnere? (Prečasni S. pruži ruku g-đi Vorn i oni odlaze u pobočnu sobu. Pred i Krofts slede. Vivi stoji kraj vrata i gleda za njima) Možete li se provući do onoga ugla, g. Prede? Ovde je vrlo teskobno. Pazite na kaput, pored tog zida! Tako. Jeste li se svi lepo smestili?

PRED (iznutra) Divota! Hvala lepo.

G-ĐA VORN (iznutra) Ostavi vrata otvorena, drago dete. (Frank pogleda Vivi, onda polako otvori širom ulazna vrata) Bože, ovde je strašna promaja! Bolje zatvori vrata, draga moja! (Vivi zatvori vrata. Frank bešumno zatvori i ulazna vrata)

FRANK Aha! Najzad smo se oslobodili. Pa, Vivice, kako vam se sviđa moj stari?

VIVI (preokupirano i ozbiljno) Ja sam jedva progovorila koju reč s njim. Ne izgleda mi čovek osobite vrednosti.

FRANK Znate, starac ipak nije tolika budala koliko izgleda. Vidite, on je ovde sveštenik i zato što se usiljava da živi onako kako njegovom činu dolikuje, on pravi od sebe većeg magarca nego što u stvari jeste. Ne, stari nije tako rđav, siromah dobričina! Niti je on meni toliko nemio krliko bi se moglo očekivati. On je dobronameran, Mislite li da ćete se s njim slagati?

VIVI Ne mislim da će on, ili ma ko iz tog starog kruga prijatelja moje majke, osim možda Pred, mnogo zadirati u moj budući život. Kako se vama sviđa moja majka?

FRANK Ozbiljno i iskreno?

VIVI Da, ozbiljno i iskreno.

FRANK Ja nalazim da je vrlo vesela, ali pomalo hladan tuš. A Krofts! Bogo moj, Krofts!

VIVI Kakva družina, Franče!

FRANK Ko ih pokupi!

VIVI (u žestokom preziru prema sebi) Kad bih pomislila da sam takva, da ću biti gotovanka koja se bez svrhe vuče od jednoga obeda do drugog, bez karaktera i bez energije, ja bih bez trenutka kolebanja preseklala venu i mirno krvarila do smrti.

FRANK O, ne, to ne biste. Zašto da oni tovari sebi brige na vrat, kad mogu da žive a da ne rade ništa? Ih, da je meni tako upalio kec! Ne, ono što ja prebacujem ovim ljudima, to je njihovo ponašanje. To nije način. To je tako prosto, tako strašno prosto. VIVI Zar mislite da biste se vi bolje ponašali nego Krofts, da ste stari kao on, a da ne radite ništa?

FRANK Dabogme da mislim, i to mnogo bolje. Vivica ke sme da drži pridike, njen je mali dečko nepopravljiv. (Pokuša da je pomiluje po licu)

VIVI (odbija njegovu ruku, oštro) Sebi ruke, Vivica večeras nije raspoložena da mazi svog malog dečka.

FRANK Kako ste neljubazni!

VIVI (lupne nogom o pod) Budite ozbiljni! Ja sam ozbiljna.

FRANK Dobro. Razgovaraćemo učeno. Znate li, g-đice Vorn, da se najnapredniji mislioci slažu u tome, da polovina bolesti moderne civilizacije dolazi otuda što mladež gladuje u svojim ljubavnim čuvstvima. Dakle, ja...

VIVI (prekine ga) Vi postajete dosadni. (Otvori vrata koja vode u bočnu sobu) Imate li mesta za Franka? On se tuži da gladije.

G-ĐA VORN (iznutra) Dabome da ima mesta. (Zveket čaša i noževa kao da se zbijaju kod stola) Tako! Evo ima mesta pored mene. Dođite, g. Franče.

FRANK (na stranu Vivi, dok odlazi) Vaš će se mali dečko obračunati s vama za ovo. (Ode u bočnu sobu)

G-ĐA VORN (iznutra) Vivi, dođi i ti, dete moje! I ti si zacelo gladna. (Ulazi, za njom Krofts, koji drži vrata otvorena da Vivi prođe. Oka prođe ne gledajući ga, a on zatvori vrata za njom) DŽordže, nije moguće da ste već gotovi, ta vi ste jedva što okusili.

KROFTS Hteo sam samo nešto da popijem. (Metne ruke u džepove i zlovoljno se šeta po sobi)

G-ĐA VORN E, ja volim da sam sita. A treba dugo da se čovek zasiti od hladne govedine, sira, i salate. (Uzdahne, jer je ostala gladna, i sedne lenjo za sto)

KROFTS Zašto dajete nade tome mladom vetrogonji?

G-ĐA VORN (odmah na oprezi) Da vam nešto kažem, DŽordže. Šta se vas tiče ta devojka? Opazila sam kako je motrite. Imajte na umu da vas poznajem, i da znam šta znače vaši pogledi.

KROFTS Valjda je slobodno pogledati je, zar ne?

G-ĐA VORN Ja bih vam vrlo brzo pokazala vrata i spakovala vas natrag u London, čim bih opazila da smerate neku glupost. Mali prst moje Vivi više vredi za meie nego vi, celim telom i dušom zajedno. (Krofts se na to podrugljivo nasmeje. G-đa Vorn malo pocrveni zbog svog neuspeha da pred njim itra ulogu predane majke, i kaže tišim glasom) Umirite se, taj mladi vetrogonja nema ništa više izgleda nego vi.

KROFTS Zar čovek ne sme da se interesuje za neku devojku?

G-ĐA VORN Ne čovek kao što ste vi.

KROFTS Koliko je njoj godina?

G-ĐA VORN Šta se to vas tiče?

KROFTS Zašto pravite tajnu od toga?

G-ĐA VORN Jer tako hoću.

KROFTS Pa eto, ja još nemam pedeset, a moje je imanje veće nego ikad.

G-ĐA VORN (prekine ga) Da, jer ste isto tako tvrdica kao što ste poročnik.

KROFTS (nastavi) Baronet se ne nalazi svakoga dana. Niko ko ima moj položaj ne bi vas uzeo za taštu. Zašto se ona ne bi udala za mene?

G-ĐA VORN Za vas!

KROFTS Nas troje mogli bismo živeti vrlo ugodno. Ja ću umreti pre nje, i ostaviću je kao srećnu, bogatu, mladu udovicu. Zašto ne? To mi se uvrežilo u glavi za sve vreme dok sam šetao sa onom budalom tamo u sobi.

G-ĐA VORN (s negodovanjem) Da, taman tako što mora da se uvreži u vašoj glavi! (On zastane u svome cunjanju i njih dvoje se gledaju, ona postojano, sa nekom vrstom strave iza svog prezrivo gnušanja, on kradomice, sa požudnim sjajem u oku i iskeženim licem, kušajući je)

KROFTS Čujte, Kiti, vi ste razborita žena. Nije potrebno to moralističko prenemaganje. Ja vas neću ništa više pitati, vi mi ne morate ništa odgovarati. Prepisaću na nju celo svoje imanje, a ako vi želite nešto za sebe, ček na dan venčanja, možete reći koju hoćete cifru, u granicama razuma.

G-ĐA VORN Dotle ste dakle došli, DŽordže, kao svi preživeli matori momci!

KROFTS (divlje) Neka vas đavo nosi!

Ona ustane i ustremi se na nj, ali u tome času otvore se vrata i čuju se glasovi onih koji dolaze.

Krofts nemoćan da sabere prisustvo duha, pohita napolje. Ulazi sveštenik.

PREČASNI S. (obazire se) Gde je ser DŽordž?

G-ĐA VORN Otišao je da popuši lulu. (Ona odlazi kaminu i okrene mu leća da bi se pribrala. Sveštenik odlazi stolu po svoj šešir. U međuvremenu dolazi Vivi, za njom Frank, koji se sruči na najbližu stolicu sa izgledom krajnje iscrpljenosti. G-đa Vorn pogleda Vivi i kaže joj sa još usiljenijom izveštačenošću) No, dete moje, je li ti prijala večera?

VIVI Ti znaš kakve su večere g-đe Alison. (Okrene se Franku i pomiluje ga) Siromah Frank, sve su bili pojeli, on nije dobio ništa sem sira i hleba i malo jabukovače. (Ozbiljno, kao da je za to veče dosta ludiranja) NJen maslac je zaista strašan, moraću da kupim svež dole u mlekari.

FRANK Učinite to, tako vam boga!

Vivi ode pisaćem stolu i piše zabelešku o tome. Pred dolazi iz bočne odaje i savija svoju maramicu, koju je upotrebio umesto servijete.

PREČASNI S. Franče, sine, vreme je da mislimo na povratak, tvoja majka još ne zna da ćemo imati goste.

PRED Bojim se da ću vam biti na smetnji.

FRANK Ni najmanje, Prede. Moja majka će se osobito radovati da vas vidi, ona je prava intelektualka, umetnička, duša, a po čitavu godinu dana ne vidi ovde nikoga sem staroga. Onda možete zamisliti u kakvoj krasnoj dosadi živi. (Ocu) Vi niste intelektualac ni artist, je li te, oče? Dakle, povedite odmah Preda kući, a ja ću ostati još malo da zabavljam g-đu Vorn. Kroftsa ćete naći u vrtu. On će biti krasno društvo za naše mlade buldoga.

PRED (skine šešir s čiviluka i dođe do Franka) Pođite i vi s nama, Franče. G-đa Vorn nije videla Vivi već odavno, da im ne smetamo da budu koji trenutak zajedno.

FRANK (gleda Preda blago, s romantičkim divljenjem) Pa naravno, zaboravio sam.

Osobito sam vam zahvalan što ste me na to opomenuli. Savršen džentlmen, Predi, to je uvek bio moj ideal. (Ustane i pođe, za čas stane između dvojice starih i metne ruku na rame Predu) O, zašto niste vi moj otac, umesto ovog ništavnog starca! (Spusti ruku na očevo rame)

PREČASNI S. Ćut, mladi čoveče, ćut, ti huliš.

G-ĐA VORN (smeje se od srca) Valjalo ga je bolje vaspitati, Same. Laku noć. Evo uzmite DŽordžov šešir i palicu i pozdravite ga.

PREČASNI S. (uzimajući ih) Laku noć! (Rukuje se. Kad prođe pored Vivi, rukuje se s njom takođe i poželi joj laku noć. Onda zapovednički Franku) I ti ćeš s nama, mladi gospodine, smesta. (On izlazi. U međuvremenu, Frank je uzeo svoju kapu i pušku. Pred se rukuje sa g-đom Vorn i Viva i izlazi. G-đa Vorn prati ga lenjo do vrata i gleda za njim kako odlazi preko vrta. Frank nemo moli Vivi za poljubac, ali ona, pogledavši ga strogo, uzima dve knjige i mnogo hartije sa pisaćeg stola, i seda za sto u sredini, da bi mogla da se koristi lampom)

FRANK (kod vrata uzimajući ruku g-đe Vorn) Laku noć, draga g-đo Vorn. (Stisne joj ruku. Ona je otrgne, stisne usne, i maltene je raspoložena da ga ošamari. On se nestašno nasmeje i ogrča, a za njim lupi kapija)

G-ĐA VORN (vratila se svome mestu za stolom nasuprot Vivi, pomirena s tim da joj

predstoji dosadno veče, sad kad su muškarci otišli) Jesi li ikad čula ikoga da brblja tolike gluposti? (Sedne) Kad je već reč o njemu, drato dete, nemoj nipošto da mu daješ nade.

On je zacelo neki badavadžija.

VIVI Da, i ja se bojim da je jadni Frank prava danguba. Moraću ga se otarasiti, ali biće mi ga žao, premda on to ne zaslužuje, siromah mladić. Ni ovaj Krofts, čini se, ne vredi mnogo, je li?

G-ĐA VORN (uvređena njenim hladnim tonom) Ti suviše slabo poznaješ ljude, drago dete, da bi mogla na taj način govoriti o njima. Moraćeš se pomiriti s mišlju da ćeš često vidati ser DŽordža Kroftsa. On je moj prijatelj.

VIVI (sasvim mirno) Zašto? Zar ti misliš da ćemo biti mnogo zajedno, ti i ja, mislim?

G-ĐA VORN (zagleda se u nju) Pa naravno, dok se ne udaš. Na univerzitet se nećeš vratiti.

VIVI Zar misliš da bi tebi moj način života bio po volji? Ja sumnjam.

G-ĐA VORN Tvoj način života? Šta hoćeš time da kažeš?

VIVI (razreže jednu stranu knjige nožem koji joj visi o lancu) Zar tebi nikad nije palo na um, majko, da i ja imam svoj naćii života, kao i ostali ljudi.

G-ĐA VORN Kakve to ludosti govoriš? Hoćeš li time da pokažeš svoju nezavisnost, zato što si u školi postala neka mala veličina? Ne budi luda, dete.

VIVI Je li to sve što imaš da mi kažeš o toj stvari, majko?

G-ĐA VORN (smeteno, zatim ljutito) Prestani s takvim pitanjima. (Žestoko) Jezik za zube! (Vivi čita dalje, ne gubeći vremena i ne govori ništa) Ona i njen način života, gle molim te! Šta još? (Pogleda je opet. Nema odgovora) Tvoj način života biće onakav kakav se meni sviđi. Tako će biti! Ja sam tu tvoju uobraženost primetila kod tebe još otkad si položila one ispите. Ako misliš da ću ja to trpeti, onda se varaš, i što pre to uvidiš, utoliko bolje! (Mrmljajući) Je li to sve što imaš da mi kažeš, gle, molim te! (Dižući opet glas) Znaš li ti s kim govoriš, gospođice?

VIVI (pogleda je, ali glavu ne diže s knjige) Ne. Ko si ti? Šta si ti?

G-ĐA VORN (ustane, bez daha) Bezobraznice!

VIVI Svako zna moj ugled, moj društveni položaj, i zvanje kome nameravam da se posvetim. Ja o tebi ne znam ništa. Kakav je to život koji bih ja imala da delim s tobom i ser DŽordžom, ako smem da upitam?

G-ĐA VORN Pripazi se! Uradiću nešto što će mi biti žao, a i tebi...

VIVI (skloni knjige ustraku, hrabro i odlučno) Dobro, učinimo kraj ovoj prepirci i ostavimo se toga razgovora dok ne budeš kadra da stvarima pogledaš u oći. (Gleda je ispitujući) Tebi treba malo tenisa i šetnje. Ti si izgubila svaki oblik. Ti ne bi bila u stanju da ideš ni dvadeset jarda uzbrdo, a da ne staneš da se izduvaš. Ruke su ti pravi jastuci od sala. A pogledaj moje. (Pokaže joj zglobove svoje ruke)

G-ĐA VORN (pošto je bespomoćno zurila u nju, počve da cmizdri) Vivi,

VIVI (skoći naglo) Molim te, nemoj sad da plaćeš. Sve samo ne to. Ja to doista ne podnosim. Izaći ću iz sobe, ako počneš!

G-ĐA VORN (kukavno) Oh, mila moja, kako možeš da budeš tako surova prema meni? Zar ja, tvoja majka, nemam nikakva prava nad tobom?

VIVI Jesi li ti moja majka?

G-ĐA VORN (preneraženo) Jesam li ja tvoja majka! O, Vivi.

VIVI Pa onda gde je naša rodbina, gde je moj otac, prijatelji naše porodice? Ti uzimaš pravo majke, pravo da me zoveš ludom i detetom, da govoriš sa mnom onako kako se ne

bi usudila da govori ni moja nastavnica, i da mi propisuješ način života, i da mi namećeš poznanstvo jedne životinje, za koju svako može videti da je jedan od najgorih londonskih rasmusnka. Pre nego što se oduprem tim pravima, htela bih ipak da vidim da li ona imaju istinske osnove.

G-ĐA VORN (zaprapašćena, baci se na kolena) Ne, ne, ne. Prestani, prestani. Ja jesam tvoja majka, kunem ti se. Oh, ti me doista ne možeš odgurnuti, moje rođeno dete, to je neprirodno. Ti mi veruješ, je li? Reci da, mi veruješ.

VIVI Ko je bio moj otac?

G-ĐA VORN Ti ne znaš šta pitaš. To ti ne mogu kazati.

VIVI (odlučno) O, da, možeš ako hoćeš. Ja imam prava da to saznam, i ti vrlo dobro znaš da imam prava. Ti možeš odbiti da mi to kažeš, ali ako to učiniš, onda ćeš me ujutru poslednji put videti...

G-ĐA VORN O, strašno je slušati te da tako govoriš! Ti ne bi, ti ne bi mogla da me ostaviš.

VIVI (nemilosrdno) Bih, i to bez časa dvoumljenja, budeš li se titrala sa mnom u toj stvari. (Strese se od gaušanja) Kako ću znati da u mojim žilama ne teče pogana krv onog odvratnog rasmusnika?

G-ĐA VORN Ne, ne! Kunem ti se, nije on! Niti ikoji od ostalih s kojima sam te ikad upoznala. U najmanju ruku, u to sam sigurna.

VIVI (prikuje svoj pogled na majku kad joj blesne smisao njenih reči) U to si sigurna, u najmanju ruku! Ah! Hoćeš da kažeš to je sve u što si sigurna. Razumem. (G-đa Vorn pokrije lice rukama) Ostavi se toga, majko, znam dobro da ti nimalo ne osećaš. (G-đa Vorn spusti ruke i gleda je očajno. Vivi izvadi časovnik) Ali dosta za večeras. U koliko časova želiš doručak. Je li osam i po i suviše rano za tebe?

G-ĐA VORN (divlje) Bože moj, kakva si ti žena?

VIVI (hladno) Nadam se, žena koja je najčešća u životu. Inače ne mogu da razumem kako se u svetu svršavaju poslovi. (Zgrabi je za ruku i prilično oštro je prodrmusa) Dela, priberi se.

G-ĐA VORN (svadljivo) Ti si vrlo gruba prema meni, Vivi.

VIVI Koješta. Recimo da ideš u postelju. Prošlo je deset.

G-ĐA VORN (strasno) Šta vredi da idem u postelju? Zar misliš da ću moći spavati?

VIVI Zašto da ne? Ja ću spavati.

G-ĐA VORN Ti! ti nemaš srca. (Ona odjednom progovori žestoko svojim prirodnim jezikom, govorom žene iz naroda, i sva njena izveštačenost materinskog autoriteta i konvencionalnog ponašanja iščezla je, a u njenom glasu oseća se neodoljivo nadahnuće istinskog uverenja i prezira) Oh, neću to da podnosim! Neću da podnosim takvu nepravdu. Šta tebi daje pravo da se tako natresaš nada mnom? Ti se preda mnom hvališiš onim što jesi, preda mnom, koja ti je omogućila da postaneš to što jesi. A kakve sam mogućnosti ja imala? Stidi se! Ti si rđava kći i jedno bezobrazno uobraženo stvorenje.

VIVI (hladna i odlučna, ali ne više pouzdana, jer njeni odgovori koji su joj do sada zvučali uverljivo pametni i jaki, sada počinju da zvuče drveno i nadmeno prema novom tonu njene majke) Ne misli ni za trenutak da se ja ma po čemu gordim pred tobom. Ti si me napala konvencionalnim autoritetom majke, ja sam se branila konvencionalnom nadmećnošću čestite žene. Kažem ti otvoreno, ja neću da trpim tvoje besmislene zahteve, a kad ih napustiš, neću očekivati ni da se ti povinuješ meni. Uvek ću poštovati tvoje pravo na tvoja lična mišljenja i tvoj lični način života.

G-ĐA VORN Moja lična mišljenja i moj lični način života! Čuj šta govori! Misliš li ti, da sam ja bila odgojena kao ti, da sam bila u položaju da sama biram „svoj način života“? Misliš li ti da sam čššla što sam činila zato što mi se to svidelo, ili zato što sam držala da je to lepo? I da radije ne bih pošla u koledž i postala dama, da sam imala mogućnosti da biram.

VIVI Svako ima mogućnosti nekog izbora, majko. Najsiromašnija devojka možda ne može birati da postane kraljica Engleske ili rektor NJunama, ali ona se može odlučiti, po svome ukusu, da li će prodavati cveće ili će sabirati krpe. LJudi uvek okrivljuju prilike za ono što jesu. Ja ne verujem u prilike. LJudi koji u ovom svetu napreduju, jesu ljudi koji uvek nalaze prilike koje su im potrebne, a ako ih ne nađu, onda ih sami stvaraju.

G-ĐA VORN Lako je tako govoriti, zaista, vrlo je lako. Čuješ! Bi li ti htela da čuješ kakve su bile moje prilike?

VIVI Bih. Najbolje je da mi kažeš. Zar nećeš da sedneš?

G-ĐA VORN Sešću, ne boj se. (Energično namešta stolicu napred, i sedne. Vivi je impresionirana uprkos sebi samoj) Znaš li šta je bila tvoja baba?

VIVI Ne znam.

G-ĐA VORN Ne znaš. Ali ja znam. Govorila je da je udovica i imala je pečenjarnicu, dole kod markarnice. Izdržavala je sebe i svoje četiri kćeri. Dve su od nas bile sestre, ja i Lis, nas dve bile smo lepe, dobro sazdane. Naš je otac valjda bio dobro uhranjen čovek. Mati je čak tvrdila da je on bio džentlmen, ali ja to ne znam. Druge dve bile su samo naše polusestre, bile su nerazvijene, ružne, izgladnele, premorene, čestite, siromašne devojke, ja i Lis bismo ih pretukle, da majka nije skoro pretukla nas da ih ostavimo na miru. One su bile čestite devojke. Pa šta su postigle svojom čestitošću? Ja ću ti kazati. Jedna je od njih radila u fabrici olovnog belila dvanaest sati na dan za devet šilinga nedeljno, dok nije umrla od trovanja olovom. Mislila je da će joj samo ruke biti malo oduzete, ali umrla je. Druga nam je uvek bila isticana kao primer, zato što se udala za nekog radnika iz Detfordske klanice i držala mu je sobu i troje dece čisto i uredno sa osamnaest šilinga nedeljno, dok se on nije propio. Eto kolkko joj je vredela njena čestitost.

VIVI (zamišljena i pažljiva) Jeste li ti i tvoja sestra tako mislile?

G-ĐA VORN Lis nije tako mislila, za to ti stojim dobra, ona je imala više srčanosti. Mi smo išle zajedno u jednu crkvenu školu, to je sačinjavalo deo naše uobražene otmenosti i naše preimućstvo nad onom decom koja ništa ne znaju i nikud ne idu. I ostale omo sve tako dok Lis nije izišla jedne noći i nikada se više nije vratila. Znam da je učiteljica mislila da ću i ja uskoro poći za njenim primerom, jer me je katiheta upozorio da će Lis okončati svoj vek u Temzi, baciće se u reku sa Vaterlovskog Mosta. Budala. To je sve što je on znao. Ja sam se mnogo više bojala fabrike olovnog belila negoli reke, a tako bi i ti da si bila na mome mestu. Katiheta mi je našao mesto sudopere u jednoj apstinentskoj gostionici. Zatim postadoh kelnerica, pa onda kelnerica u baru na stanici Vaterlo. Četrnaest časova na dan točila sam piće I prala čaše, za četiri šilinga nedeljno i hranu, i to se smatralo osobitom srećom za mene. Ali, jedne hladne, grozne noći, kad sam bila tako umorš da sam se jedva držala na nogama, dolazi k meni da zatraži čašu viskija, šta misliš, ko? Lis, otmeno odevena, u dugom krznenom ogrtaču i sa puno zlatnika u torbici.

VIVI (gorko) Moja tetka Lis?

G-ĐA VORN Da, i to vrlo dobra tetka. Ona sad živi u Vinčestru, sasvim blizu saborne crkve, kao jedna od najpoštovanijih tamošnjih gospođa, pokroviteljica mesnih balova, molim lepo! Ni govora o nekoj reci! Taman! Ti me malo podsećaš na Lis. Ona je bila

prvoklasna poslovna žena, štedela je novac od samog početka, nikad nije gubila glavu, niti je ikada propustila priliku. Kad je videla kako sam se prolepšala, reče mi preko stola, „Šta radiš gi ovde, mala ludo?—“ Upropašćuješ zdravlje i lepotu za tuđi profit.“ Lis je upravo tada štedila novac da preuzme jednu kuću u Brislu, i smatrala je da ćemo zajedno to brže postići. Zato mi je pozajmila nešto novaca, i dala mi podlogu. I ja sam marljivo štedela. Najpre sam joj vratila pozajmicu, a onda smo se uortačile. Zašto da ne? Kuća u Brislu bila je zaista prvoklasna, mnogo bolje mesto za ženu nego ona fabrika u kojoj se naša Nejn otrovala. Ni s jednom od naših devojaka nije se postupalo onako kao što se postupalo sa mnom dok sam bila sudopera, ili kelnerica, pa čak i kod kuće. Bi li ti više volela da sam ostala na tim mestima, i pre četrdesete postala izmoždena i skrhana starica, izmučena sluškinja?

VIVI (snažno zainteresovana) Ne, ali zašto si ti izabrala taj posao? Štedljivošću i pametnim radom čovek uspeva u svakom poslu.

G-ĐA VORN Da, štedljivost! Ali može li žena u ma kojem drutom poslu da uštedi novaca? Bi li ti mogla da uštediš nešto sa četiri šilinga nedeljno i još uz to da budeš dobro odevena? Ne bi, razume se, ako si obična žena i ne možeš da zaradiš više, ali ako imaš dara za muziku ili za pozornicu ili za novinarstvo, to je onda nešto drugo. Ali ni Lis ni ja nismo imale dara za takve stvari, sve što smo imale bila je naša privlačnost i umešnost da ugodimo muškarcima. Misliš li ti da je trebalo da budemo lude, i da stavimo svoju lepotu u službu drugih, kao prodavačice ili kelnerice, pa da oni zgrću pare, a mi da crkavamo sa svojom zlehudom nadnicom! Slabo boga mi!

VIVI Imale ste potpuno pravo, s poslovnog gledišta.

G-ĐA VORN Da! I sa svakog drugog gledišta. Za šta se priprema svaka čestita devojka? Da se dopadne kakvom bogatašu, da se uda za nj, i da uživa blagodeti njegovog novca. Kao da obred venčanja čini neku razliku u ispravnosti ili neispravnosti svega toga. O, smuči mi se na licemerstvo sveta! Lis i ja morale smo raditi, štediti i računati, baš kao i drugi, inače bile bismo siromašne kao i svaka nesposobna, pijana glupača, koja misli da će njena sreća trajati večito. (Sa velikom snagom) Ja prezirem takve žene, one nemaju karaktera, a najviše što mrzim kod žene to je nedostatak karaktera.

VIVI Pa dobro, majko, da govorimo otvoreno. Zar nije u karakteru žene da oseća odvratnost prema takvom načinu zarađivanja novca?

G-ĐA VORN Pa naravno. Svakome je mrsko što mora da radi za novac, pa ipak svak mora to da čini. Česgo sam žalila kakvu sirotu devojku, kad bi, izmorena i neraspoložena, morala da se trudi da ugađa nekom muškarcu koga inače ne bi mogla ni očima videti, nekog polupijanog zvrndova koji misli da se sviđa ženi kad je zadirkuje, gnjavi je do tolike mere da to što ova mora da trpi ne može gotovo nvkakav novac da joj naknadi. Ali ona mora da trpi te neprijatnosti, da prima jedno s drugim, kao bolničarka u bolnici, ili ma ko drugi. To nije služba što žena radi iz zadovoljstva, sam bog zna. Pa da, kad bismo slušali šta govore pobožni ljudi, pomislilo bi se da te žene spavaju na ružama.

VIVI Pa ipak, ipak, ti misliš da to вреди, isplati se?

G-ĐA VORN Dabome da вреди siromašnoj devojci, ako može da odoli iskušenju, ako lepo izgleda, ako je pametna i razborita. To je najbolje uposlenje koje joj se pruža. Ja sam uvek mislila da tako ne bi trebalo da, bude. Nije pravo, Vivi, da se ženama ne daju druge, bolje mogućnosti. Ostajem pri tome, To je nepravedno. Ali tako je, bilo pravo ili ne bilo. A i naravno, jednoj dami to se ne isplati. A jedna siromašna devojka mora se truditi da istera koliko je moguće više. Za jednu damu, razume se, to nije. Kad bi se ti tome odala,

bila bi luda. Ali ja bih isto tako bila luda da sam se odala ma čemu drugom.

VIVI (sve više ganuta) Majko, recimo da smo obe siromašne, kao što si ti bila u onim nesrećnim danima, jesi li ipak sasvim siturna da me ne bi savetovala da radim u Vaterlo baru, ili da se udam za radnika ili čak da radim u fabrici?

G-ĐA VORN (indignirano) Nipošto! Za kakvu me ti majku držiš? Kako bi ti mogla očuvati poštovanje prema samoj sebi u takvom robovanju i gladovanju? A šta vredi žena, šta vredi čitav život bez samopoštovanja? Zašto sam ja nezavisna i kadra da dam svojoj kćeri vaspitanje, dok druge žene, koje su imale iste mogućnosti, leže na smetlištu? Zato, što nisam nikad izgubila poštovanje prema samoj sebi i što sam znala da se savladam. Zašto je Lis sada ugledna gospođa i stanuje u blizini saborne crkve? Iz istog razloga. Gde bismo mi bile sada da smo poslušale brbljanje onoga popa? Ribale bismo podove za šiling i po na dan, i čekao bi nas sirotinjski dom. Ne daj da te zavode oni koji ne poznaju život, dete moje! Jedini način da se žena pobrine za sebe kako valja, jeste da odobrovolji nekog muškarca koji ima mogućnosti da joj bude dobar. Ako se ona nalazi na istom društvenom stepenu na kojem je i on, neka se uda za njega, ali ako je ispod njega, ne može to ni očekivati, a i zašto bi? To ionako ne bi doprinelo njenoj sreći. Pitaj koju god gospođu iz londonskog društva koja ima kćer, i ona će ti reći isto to. Samo što ti ja govorim otvoreno, a ona bi ti to rekla uvijeno. To je sva razlika.

VIVI (fascinirana, zuri u nju) Draga majko, ti si čudesna žena, jača si od čitave Engleske. I zbilja, ti nimalo, nimalo ne sumnjaš, ili ne stidiš se?

G-ĐA VORN Pa naravno, drago dete, samo je red da se žena toga stidi. To se zahteva od žene. Žene moraju da se pretvaraju kao da osećaju puno stvari koje uistini ne osećaju. Lis se često ljutila na mene što sam volela da tresnem istinu. Ali Lis je bila takva savršena dama. Ona je imala pravi gospodski instinkt dok sam ja uvek bila pomalo prostodušna. Uvek sam se radovala kad sam dobivala tvoje fotografije i kad sam videla kako ličiš na Lis, ti imaš ono isto gospodsko, odlučno držanje. Ali ja ne mogu da govorim jedno kad svako zna da mislim drugo. Čemu to licemerstvo? Kad je svet već tako ustrojen za žene, zašto tvrditi da je ustrojen drukčije? Nikad se nisam ni najmanje stidela. Smatrala sam da imam prava da se ponosim što smo kuću tako lepo vodile, i nikad nije bilo ni jedne reči pritužbe protiv nas, a devojke su bile tako dobro zbrinute. Neke su prošle naročito lepo, jedna se čak udala za nekog ambasadora. No, dabome, ja se sad ne usuđujem da govorim o tome. Šta bi svet mislio o nama! (Zeva) Da, drago dete. Ali meni se drema. (Protegne se leno, laknulo joj je posle ove eksplozije, i sad je mirna i spremna da ide na počinak)

VIVI Mislim da sad ja neću moći da spavam. (Ide bifeu i zapali sveću. Zatim ugasi lampu, soba se приметно smrači) Pustimo malo sveža vazduha pre nego što zaključamo vrata. (Otvori vrata i vidi da je napolju jaka mesečina) Kakva divna noć! (Povuče ustranu zavesu na prozoru. Vidi se predeo okupan svetlošću meseca koji se diže nad Blekdaunom)

G-ĐA VORN (baci pogled na predeo) Da, drago dete, ali pazi da ne nazebeš od noćnog vazduha.

VIVI Koješta.

G-ĐA VORN (svadljivo) Da, štogod ja kažem, za tebe je koješta.

VIVI (okrene se hitro) Ne, zaista, nije tako, majko. Ti si me noćas sasvim pridobila, ma da sam mislila da će biti obratno. Sad budimo dobre prijateljice.

G-ĐA VORN (klimne glavom pomalo tužno) Onda je ipak bilo obratno. Ali ja valjda moram da se pokorim. I sa Lisom sam ja uvek izvukla deblji kraj, pa će tako valjda biti i

s tobom.

VIVI Svejedno. Laku noć, draga, draga, majko. (Zagrli je)

G-ĐA VORN (nežno) Dobro sam te podigla, je li, srce moje?

VIVI Jesi.

G-ĐA VORN A ti ćeš zato biti dobra prema tvojoj sirotoj staroj majci, je li?

VIVI Hoću, draga majko. (Poljubi je) Laku noć.

G-ĐA VORN (strasno) Blagoslov majke neka štiti moje jedino, moje rođeno dete!

(Zagrli svoju kćer zaštitnički, a nagonski pogleda gore kao da doziva blagoslov da siđe na nju)

TREĆI ČIN

U vrtu sveštenikove kuće sutradan u jutru, dok sunce sija i ptice pevaju u sav mah. Baštenski zid ima drvenu kapiju, dovoljno široku da kroz nju mogu da prođu kola. Pored kapije visi zvono na uvijenoj opruzi, u vezi sa ručicom napolju. Kolski put dolazi do sredine vrta, a onda zaokreće ulevo, gde se završava pred malim, šljunkom posutim krugom ispred trema kuće. S one strane kapije vidi se prašnjiv drum, paralelan sa zidom, oivičen sa donje strane busenjem trave i neograđenom borovom šumom. Na travnjaku, između kuće i kolskog puta, je orezano drvo tisovine, a u njegovoj senci je klupa. Na suprotnoj strani, vrt je zatvoren živicom, tu je i sunčani sat i jedna gvozdена stolica pored njega. Stazica vodi pored živice ka sunčanom satu. Frank sedi na stolici blizu sunčanog sata, na koji je stavio jutarnje listove, a čita „Standard“. NJegov otac izlazi iz kuće, crvenih očiju, zimogrožljiv, bojažljivo susreće Frankov pogled.

FRANK (gledajući u svoj časovnik) Jedanaest i po. Krasan sveštenik koji u ovo doba dolazi ka doručak!

PREČASNI S. Ne rugaj se, Franče, ne rugaj se. Ja sam danas malo, hm... (Stresa se)

FRANK Mamuran!

PREČASNI S. (odbija taj izraz) Ne, gospodine. Bolešljiv, mladi gospodine. Gde ti je mati?

FRANK Ne bojte se, ona nije ovde, odvezla se s Besi u varoš vozom u jedanaest i trinaset. Ostavila je nekoliko poruka za vas. Osećate li se dosta jaki da ih sada čujete, ili da sačekam dok doručkujete.

PREČASNI S. Ja sam već doručkovao, mladi gospodine. Iznenaduje me da tvoja majka odlazi u grad kad imamo goste. NJima će to izgledati veoma čudno.

FRANK Ona je možda razmislila o tome. U svakom slučaju, ako Krofts namerava da ostane ovde, a vi nameravate da svake noći pretresate s njim uspomene vaše burne mladosti, jasno je da je majka dužna, kao smotrena domaćica, da ode u grad i da poruči bure viskija i nekoliko stotina sifona.

PREČASNI S. Nisam opazio da ser DŽordž prekomerno pije.

FRANK Vi niste bili u stanju da to opazite, oče.

PREČASNI S. Hoćeš li time da kažeš, da sam ja,

FRANK (mirno) Još nikad nisam video manje treznog sveštenika. Anegdote koje ste pričali o svojoj prošlosti bile su tako strašne, da zaista mislim da Pred ne bi proveo ni

jednu noć pod vašim krovom, da se nije tako dobro razumeo s majkom i proveo vreme u razgovoru s njom.

PREČASNI S. Koješta, mladiću. Ser Džordž Krofts je moj gost. Moram nečim da mu ugodim, moram da ga zabavim, a on ima samo jednu temu. Gde je sada g. Pred?

FRANK Odvezao je majku i Besi do stanice.

PREČASNI S. Je li Krofts ustao?

FRANK O, već odavno! Taj ne izgleda umoran, oa je tome mnogo vičniji nego vi, valjda stvar navike. Izišao je nekuda da puši. (Opet uzme novine. Prečasni S. pođe kapiji, ali se vrati neodlučno)

PREČASNI S. Hm, Franče...

FRANK Molim?

PREČASNI S. Misliš da Vornovi očekuju naš poziv posle sinoćne večere?

FRANK Oni su već pozvani. Krofts nam je kazao za doručkom da ste ga zamolili da dovede ovamo g-đu Vorn i Vivi, i da im kaže da se ovde osećaju kao kod svoje kuće. Posle te vesti majka je našla za potrebno da se odveze u varoš u jedanaest i trinaest.

PREČASNI S. (očajnom žestinom) Ja im takav poziv nikad nisam uputio. To mi nije bilo ni na kraj pameti.

FRANK (sažaljivo) Otkud vi znate, oče, šta ste sinoć govorili? Gle, evo Preda.

PRED (dolazi kroz kapiju) Dobro jutro.

PREČASNI S. Dobro jutro. Oprostite što nisam bio s vama na doručku. Spopala me...

FRANK Propovedačka gušobolja, Prede. Srećom, to nije hronično.

PRED (menja predmet razgovora) Dakle, moram rećn da vaša kuća ima prekrasan položaj, zaista prekrasan.

PREČASNI S. Da, to je istina. Frank će vas povesti malo u šetnju, ako je po volji, g.

Prede. Ja vas moram zamoliti da me izvinete, moram iskoristiti priliku da napišem svoju propoved dok je g-đa Gardner van kuće. Vi dopuštate, je l te?

PRED Svakako. Nemojte se zbog mene ni najmanje uznemiravati.

PREČASNI S. Hvala vam. Ja ću, e, e, (Mrmlja i ode u kuću)

PRED (sedne na travu blizu Franka i obuhvati kolena) Mora biti čudna dužnost napisati svake nedelje po jednu propoved.

FRANK Bila bi vrlo teška, kad bi je on sam pisao, ali on kupuje svoje propovedi. Sad je otišao da popije malo sode.

PRED Dragi moj Franče, voleo bih da pokazujete malo više poštovanja prema svome ocu. Vi umete da budete tako ljubazni, samo kad hoćete.

FRANK Dragi moj Prede, vi zaboravljate da ja moram da živim sa mojim Starim. Kad dvoje žive zajedno, svejedno da li su to otac i sin, muž i žena, brat i sestra, oni ne mogu da budu ceremonijalno učtivi kao prilikom kakve popodnevnice posete. Moj Stari, koji, s mnogim divnim domaćim vrlinama, spaja neodlučnost ovce i tvrdoglavost mazge,

PRED Ali, molim vas, dragi Franče, ne zaboravljajte, on je vaš otac.

FRANK Ja mu odajem priznanje za to. Ali zamislite samo, rekao je Krofts da dovede ovamo Vornove. Mora biti da je bio potpuno pijan. Ta vi znate, dragi Prede, da moja majka ne bi nijedan trenutak trpela društvo g-đe Vorn? Vivi ne sme doći ovamo, pre no što njena mati ode u London.

PRED Ali vaša majka ne zna ništa o g-đi Vorn, je l te?

FRANK Ne znam. Ali, sudeći po njenom odlasku u varoš, izgleda kao da zna. Moja majka nije odveć stroga, u običnom smislu, ona je bila divno privržena mnogim ženama

koje su bile zapale u nevolju. Ali sve su to bile krasne žene. U tome upravo i jeste razlika. G-đa Vorn ima bez sumnje svoje vrednosti, ali ona je tako goropadna, da majka prosto ne bi mogla da je podnese. I tako, gle! (Ovaj uzvik izazvala je pojava sveštenika, koji je naglo izišao iz kuće, zaprepašćen)

PREČASNI S. Franče, g-đa Vorn i njena kći dolaze s Kroftsom preko Invade. Video sam ih s prozora biblioteke. Šta da kažem o tome gde je tvoja majka?

FRANK (skoči energično) Natucnte šešir, pođite im u susret, recite koliko se radujete što ih vidite. Recite im da je Frank u vrtu, i da su majka i Besi pozvane vekom bolesnom rođaku, da neizmerno žale što su morale otići, i recite da se nadate da je g-đa Vorn dobro spavala, i, i, i, recite što god vam padne na um, samo ne istinu. Sve ostalo ostavite Provićenju.

PREČASNI S. Ali kako da ih se posle oslobodimo?

FRANK Sad nemamo vremena da mislimo o tome. Evo! (Skoči u kuću, vraća se s očevim crnim šeširom i nabija mu ga na glavu) Sad idite. Pred i ja ostajemo ovde da stvar ne izgleda nameštena. (Sveštenik, ošamućen ali poslušan, hita kroz kapiju. Pred ustane sa trave i čisti odelo)

FRANK Prede, treba da staru gospođu otpremimo nekuda u London. Kažite mi iskreno, dragi Prede, je li vama prnjatno kad ih vidite zajedno, Vivn i staru gospođu?

PRED Oh, zašto ne?

FRANK Zar vas ne podilaze žmarci, bar malo, kad vidite onu opaku matoru vešticu, gotovu, smeo bih se zakleti, na svako lupeštvo, kad je vidite zajedno sa Vivi, uh!

PRED Tiho, molim vas! Dolaze. (Vidi se kako putem dolaze sveštenik i Krofts, za njima g-đa Vorn i Vivi)

FRANK Pogledajte, molim vas! Desnom rukom zagrlila je staru oko pasa, postala je sentimentalna, tako mi boga! Uh, uh, zar ne osećate da vas podilaze žmarci? (Sveštenik otvori kapiju, g-đa Vorn i Vivi dolaze do sredine vrta i gledaju kuću. Frank, vrhunac pritvorstva, okrene se g-đi Vorn i uzvikne veselo) Očaran sam što vas vidim, g-đo Vorn. Ovaj mirni parohijski vrt osobito vam pristaje.

G-ĐA VORN Meni? E, jeste čuli DŽordže, on kaže da pristajem uz ovaj mirni parohijski vrt! (Prečasni S. drži još uvek vrata otvorena da uđe Krofts, Krofts ulazi, ali pokazuje da mu je sve to strašno dosadno)

KROFTS Vi pristajete svuda, g-đo Vorn.

FRANK Bravo, Stari! Zna li šta? Hajde da se lepo zabavljamo pre ručka. Najpre da vidimo crkvu. To je prava starinska crkva iz trinaestog veka. Stari je osobito voli, jer mu je pošlo za rukom da obrazuje prikupljanje priloga za njenu obnovu, pa je pre šest godina sagradio sasvim novu. Pred će vam pokazati njene zvamenitosti.

PREČASNI S. (smeši se gostoljubivo) Ja ću se zacementovati, ako g-đa Vorn i ser DŽordž to žele.

G-ĐA VORN O, hajdemo i razgledajmo crkvu. To će DŽordžu činiti dobro, kladim se da on mnogo ne ide po crkvama.

KROFTS (pođe kapiji) Ja nemam ništa protiv.

PREČASNI S. Ne tim putem. Ako je po volji, ići ćemo preko polja. Ovuda, molim. (Pokaže na stazu iza živice)

KROFTS Pa dobro. (On odlazi sa sveštenikom. Pred i g-đa Vorn idu za njima. Vivi se ne miče, ali gleda za njima dok ne izmaknu, a na licu joj se jasno ogleda namera)

FRANK Zar vi nećete?

VIVI Ne. Moram vas opomenuti, Franče. Vi ste se malopre rugali mojoj majci, kad ste rekli ono o parohijskom vrtu. To vam ubuduće zabranjujem. Molim da se ponašate prema mojoj majci sa onim istim poštovanjem kao i prema svojoj rođenoj.

FRANK Draga Vivi, ona to ne bi cenila. Ona nije kao moja majka, istovetno ponašanje ne bi bilo umesno. Ali zaboga! Šta se to dogodilo s vama? Sinoć smo bili istoga mišljenja o vašoj majci i njenoj družini. Danas vas vidim u sentimentalnoj pozi, sa rukom oko maminog pasa.

VIVI (pocrveni) U sentimentalnoj pozi?

FRANK Tako mi se učinilo. Prvi put što sam vas video da činite nešto drugorazredvo.

VIVI (savlađujući se) Franče, dogodila se promena, ali mislim da promena nije na gore. Juče sam bila pomalo uobražena.

FRANK A danas?

VIVI (trgne se, onda ga smelo pogleda) A danas poznajem svoju majku bolje nego vi.

FRANK Sačuvaj bože!

VIVI Kako to mislite?

FRANK Vivi, među skroz nemoralnim svetom postoji izvesno slobodno zidarstvo, o kome vi ništa pe znate. Vi ste i suviše karakterni. Vidite, takva veza postoji između vaše majke i mene, to je razlog zašto ja nju poznajem bolje nego što ćete je vi ikada upoznati. VIVI Nije tako. Vi ne znate ništa o njoj. Kad biste znali prilike protiv kojih je moja mati morala da se bori,

FRANK (spretno nastavi njen govor) Onda bih znao zašto je ona ono što jeste, je l te? Kakvu bi to činilo razliku? Prilike ili neprilike, Vivi, vi nećete moći da podnesete svoju majku.

VIVI (vrlo ljutito) Zašto ne?

FRANK Zato što je ona matora veštica, Vivi. Ako je još jednom zagrlite u mome prisustvu, ja ću se na licu mesta ubiti, u znak protesta.

VIVI Moram dakle da biram između vašeg poznanstva i moje majke?

FRANK (ljupko) Stara gospođa bi u tome rđavo prošla. Ne, Vivi, vaš do ludila zaljubljeni momčić moraće da ostane uz vas u svakom slučaju. Ali on utoliko više brine da ne napravite pogrešku. Ali ne вреди, Vivi, vaša je majka nemoguća. Ona je začudo dobroćudna, ali je gadna sorta, vrlo gadna sorta.

VIVI (sa žestinom) Franče! (On ne popušta. Ona ode i sedne na klupu ispod drveta, trudi se da se savlada. Onda kaže) Zar da je ceo svet ostavi, zato što je ovo što vi zovete „gadna sorta“? Zar ona nema prava na život?

FRANK Ni brite vas za to, Vivi, ona nikad neće biti ostavljena. (Sedne na klupu pored Vivi)

VIVI Vi valjda mislite da ja treba da je ostavim?

FRANK (detinjasto, uspavljujući je i umiljavajući joj se svojim glasom) Ta vi i onako ne treba da živite s njom. Mala porodica, mati i kći, ne bi imala uspeha. To bi pokvarilo našu malu grupu.

VIVI (podleže njegovoj čari) Kakvu malu grupu?

FRANK Deca u šumi, Vivi i mali Frank. (Obujmi je oko pasa i privine se uz nju kao umorno dete) Hajde da se pokrijemo lišćem.

VIVI (ritmički, ljulja ga kao dadilja) Tvrdo zaspali, držeći se za ruku, pod drvećem...

FRANK Pametna mala devojčica i njen luckasti mali deran.

VIVI Mili mali deran, sa svojom aljkavom devojčicom.

FRANK Koji su osobito srećni što su se oslobodili gluposti dečakova oca i sumnjivosti devojčicine...

VIVI (ugušuje reč pritisnuvši ga na grudi) Š-š-š-š! Devojčica bi htela da zaboravi sve o svojoj majci. (Miruju nekoliko trenutaka, uljuljkujući jedno drugo. Onda se Vivi probudi, trgne se i uzvikne) Ala smo oboje ljudi! Ustanite! Bože, vaša kosa! (Dovodi u red njegovu kosu) Da mi je znati da li se svi odrasli igraju na takav detinjasti način kad ih niko ne gleda. To nikad nisam radila dok sam bila dete.

FRANK Ni ja, vi ste moj prvi drug u igri. (On uzme njenu ruku da je poljubi, ali se uzdrži da bi se najpre osvrnuo naokolo. Sasvim neočekivano ugleda Kroftsa kako izlazi iz živice) O, do đavola!

VIVI Koga to šaljete đavolu, dragi moj?

FRANK (šapatom) Eno dolazi ona životinja...

KROFTS (Sedne malo podalje od Vivi)

VIVI Ne budite neučtivi prema njemu, Franče. Ja želim da budem osobito ljubazna prema njemu. To će obradovati moju majku! (Frank napravi kiselo lice)

KROFTS Smem li vas zamoliti na nekoliko reči, g-đice Vivi?

VIVI Svakako.

KROFTS Oprostite, Gardneru. Čekaju vas tamo u crkvi, ako nemate ništa protiv.

FRANK (ustane) Za vašu ljubav, Kroftse, učiniću sve, osim da idem u crkvu. Ako vam što zatreba, Vivi, zazvonite zvoncem od kapije i sluga će se odmah pojaviti. (Ode mirno u kuću)

KROFTS (gleda lukavo za Frankom, a kad on ode, okrene se Vivi i govori joj tako kao da je u povlašćenom položaju) Ljubazan mladić, g-đice Vivi. Šteta što nema novaca.

VIVI Mislite?

KROFTS Pa, šta je on? Bez profesije, bez imanja. Kakvi su njetovi izgledi?

VIVI Ja shvatam njegove nedostatke, ser DŽordže.

KROFTS (malo smeten što je tako tačno protumačila njegovu misao) O, ne mislim tako! Ali, dok živimo u ovom svetu, šta možemo? Novac je novac. (Vivi ne odgovara) Lep dan danas, zar ne?

VIVI (sa skrivenim prezirom) Veoma.

KROFTS (sa brutalnim humorom, kao da mu se sviđa njena srčanost) Dakle, nisam došao zato da bih vam to kazao. (Pretvara se da govori iskreno) Čujte, g-đice Vivi, prtpuno sam svestan da nisam čovek oko koga bi se otimale mlade devojke.

VIVI Doista, ser DŽordže?

KROFTS To nisam, i ja vam pošteno kažem da i ne želim da budem to. Ali, kad ja nešto kažem, onda to i mislim, a kad nešto osećam, onda to doista osećam, a kad nešto cenim, ja to plaćam dobro. Takav sam ja, čovek.

VIVI To vam zaista služi na čast.

KROFTS Ne mislim da se hvalim, bog zna, i ja imam svoje slabosti, niko njih nije svesniji od mene. Ja znam da nisam savršen. To je jedno preimućstvo čoveka u zrelih godinama, jer ja nmsam više mlad, ja to znam. Ali moj je zakonik prost, i mislim ispravan, poštenje između čoveka i čoveka, vernost između čoveka i žene, i nikakva nadmudrivanja o ovoj ili onoj religiji, nego iskrena i čvrsta vera da se sve ipak okrene na dobro.

VIVI (sa zajedljivom ironijom) „Viša sila, a ne čovek, brine se za pravdu“, je l te?

KROFTS (uzimajući je ozbiljno) O, svakako, ne čovek! Vi razumete šta mislim. (Sedne

pored nje, kao čovek koji je našao srodnu dušu) A sada na praktičnu stranu stvari. Vi možda mislite da sam ja bacao novac na sve strane, ali nije tako, bogatiji sam nego ikad. Ja sam iskoristio svoje poznavanje sveta, i uložio sam svoj novac na način koji su drugi prevideli, i bio ja šta mu drago, što se novca tiče, ja sam siguran čovek.

VIVI Vrlo ste ljubazni što mi sve to govorite.

KROFTS Eh, g-đice Vivi, nije potrebno da se pretvarate da ne znate kuda ciljam. Hteo bih da se smirim pored jedne ledi Krofts. Vi možda mislite da sam vrlo neotesan, je li te?

VIVI Nimalo. Vrlo sam vam zahvalna što ste tako nedvosmisleni i poslovni. Vašu ponudu veoma cenim, novac, položaj, ledi Krofts, i tako dalje. Ali, mislim, da ipak moram reći ne, ako nemate ništa protiv. Radije ne. (Ustane, odlazi polako sunčanom satu, da bi izbegla njegovu blizinu)

KROFTS (nimalo obeshrabren, iskoristi slobodan prostor na klupi da bi se još bolje protekao, kao da je poneko uvodno odbijanje deo neizbežne rutine udvaranja) Meni se ne žuri, hteo sam samo da vas obavestim o svojim namerama, u slučaju da bi mladi Gardner pokušao da vas ulovi. Ostavite to pitanje otvoreno.

VIVI (oštro) Moje ne, je konačno. Nikad se neću predomisлити. (Ona ga pogleda. On se ceri, nagne se kapred, oslonjen laktovima na kolena, da bi palicom gnječio neke nesrećne insekte u travi, i lukavo pogleda u nju. Ona se nestrpljivo okrene od njega)

KROFTS Ja sam mnogo stariji od vas, dvadeset i pet godina, čitav četvrt stoleća. Ja neću večno živeti, i postaraću se da budete bogati kad mene više ne bude.

VIVI I tom iskušenju mogu da odolim, ser DŽordže. Zar ne mislite da bi bilo bolje da primite moj odgovor? Nema ni najmanje izgleda da će on ikada glasiti drukčije.

KROFTS (ustane, pošto je konačno odbio palicom cvet tratinčice, hoda gore dole) Pa, svejedno. Mogao bih vam reći ponešto što bi brzo promenilo vašu odluku, ali neću, jer više volim da vas pridobijem iskrenom naklonošću. Bio sam dobar prijatelj vaše majke.

Pitajte nju je li to tačno? Ona nikad ne bi stekla onaj novac koji je utrošila na vaše školovanje da, je ja nisam savetovao i pomagao, a da i ne govorim o novcu koji sam joj pozajmljivao. Malo je ljudi koji bi joj bili onako privrženi kao što sam bio ja. Ja sam u tu stvar uložio nekih 40 hiljada funti.

VIVI (zuri u njega) Hoćete li time da kažete da ste bili poslovni ortak moje majke?

KROFTS Da. A sad pomislite samo koliko bi nam neprijaglosti bilo uštedeno kad bi cela ta stvar ostala tako reći u porodici. Pitajte vašu majku da li bi želela da o svim svojim poslovima raspreda pred nekim potpuno nepoznatim čovekom.

VIVI To ne uviđam, pošto znam da je taj posao napušten, i da je novac drukčije uložen.

KROFTS (zabezekne se) Napušten? Zar da napustimo posao koji je u najgorim godinama donosio 35 odsto? Slabo bogami! Ko vam je to rekao?

VIVI (bleda) Znači li to, da još... (Prestane naglo i nasloni se rukama na sunčani sat da ne bi pala. Onda brzo preće do gvozdene stolice i sedne na nju) O kakvom to poslu govorite?

KROFTS Bože moj, ne mogu tajiti da taj posao u mojim krugovima ne bi odviše cenili, u provincijskom plemstvu, mislim, u našim krugovima, ako ipak budete prihvatili moju ponudu. U tome naravno nema nikakve misterioznosti. Vi, dabogme, znate da je taj posao potpuno ispravan i na svom mestu, inače se vaša majka ne bi njime bavila. Ja nju poznajem već mnogo godina, pa vam mogu reći da bi ona pre odsekla obe svoje ruke nego što bi se takla nekog posla koji nije ispravan. Ako želite, ispričaću vam sve o tome. Ne znam da li ste na putovanjima već opazili kako je zbilja teško naći prijatan pansion.

VIVI (smuču joj se, i pokrije lice rukama) Da, nastavite.

KROFTS Dakle, to je sve. Vaša je majka genijalna u vođenju takvih kuća, mi imamo dve u Brislu, jednu u Berlinu, jednu u Beču, i dve u Budimpešti. Razume se, osim nas ima i drugih ortaka, ali mi smo uložili najveće uloge, a vaša majka je nezamenljiva kao direktor preduzeća. Mislim da ste već opazili da ona mnogo putuje, ali, vidite, u društvu tako nešto ne smete ni da pomenete, čim izgovorite reč „hotel“, svako odmah pomisli da držite drumsku mehanu. A vi ipak, je l te, ne biste želeli da se tako govori o vašoj majci? To i jeste razlog zašto smo tako rezervisani u tom pogledu. Uzgred rečeno, vi ćete ovo zadržati za sebe, je l te? Pošto je tajna tako dugo čuvana, najbolje će biti da ostane tajna i dalje.

VIVI I to je posao na koji me pozivate da vam se pridružim?

KROFTS O, ne. Moja supruga se neće baktati oko poslova. Vi ćete u tome sudelovati toliko koliko ste to i dosad činili.

VIVI Koliko sam to i dosad činila? Šta hoćete time da kažete?

KROFTS Samo to, da ste uvek od toga posla živeli. Time se plaćalo vaše školovanje, i vaše haljine. Ne dižite nos, g-đice Vivi! Gde bi bez toga bili vaši NJunam i Girton?

VIVI (ustane, gotovo izvan sebe) Pripazite se! Ja znam kakav je to posao.

KROFTS (bulji u nju i priguši psovku) Ko vam je to kazao?

VIVI Vaš ortak, moja majka.

KROFTS (crven od gneva) Matora... (Vivi ga brzo pogleda. On proguta epitet i gadno psuje i besni u sebi. Ali on zna da treba da bude simpatičan i traži pribežište u velikoj ogorčenosti) Ona je morala imati više obzira prema vama. Ja vam to nikad ne bih kazao.

VIVI Mislim da biste mi to kazali tek u braku, to bi vam bilo zgodno oružje da me slomite.

KROFTS (sasvim iskreno) To nikad nisam nameravao. Nisam, tako mi moje džentlmenke reči. (Vivi ga pogleda začuđeno. NJeno osećanje ironije rashladi je i ona se prnbere. Ona mu odgovori sa prezrivom pribranošću)

VIVI Svejedno. Nadam se da shvatate da je našem poznanstvu kraj kad danas odemo odavde.

KROFTS Zašto? Zar zato što sam pomagao vašoj majci?

VIVI Moja majka bila je vrlo siromašna žena koja nije imala mogućnosti boljeg izbora. Vi ste bili bogat gospodin i vi ste to radili radi onih 35 odsto. Vi ste jedan običan nitkov, običan nitkov. To je moje mišljenje o vama.

KROFTS (pošto se dugo zagledao u nju, nimalo uvređen, no naprotiv, još mu je laknulo kad može da govori s njom ovako otvoreno a ne ceremonijalno) Ha, ha, ha! Samo nastavite, gospođice-frajlice, samo nastavite, mene to ne vređa, a vas zabavlja. Zašto dođavola, ne bih uložio svoje pare u takav posao? Ja primam interes na svoj kapital, kao i drugi ljudi. Nadam se da ne mislite da prljam sopstvene ruke tim radom? Ta molim vas, zar biste vi odbili poznanstvo bratanca moje majke, vojvode od Belgravije, zato što neki njegovih dohoci potiču iz škakljivih poslovanja? Isto tako, ne biste uskratili pozdrav kenterberiskom arhiepiskopu zato što se među članovima crkvenog veća nalazi nekoliko gostioničara i grešnika. Sećate li se Kroftsove stipendije u NJunamu? Gle, tu stipendiju ustanovio je moj brat, član parlamenta. NJegova fabrika, u kojoj rade šest stotina devojaka, od kojih nijedna nije plaćena toliko da bi mogla da živi, donosi mu 22 odsto. Šta mislite, od čega živi većina njih? Pitajte vašu majku. Pa zar vi mislite da ja treba da se cifram i da bapim 35 odsto, kad svi ostali, kao pametni ljudi, grabe koliko mogu? Nismo

ni mi takve budale! Ako želite da birate svoje poznanike po moralnim načelima, onda će najbolje biti da se čistite iz ove zemlje, osim ako ne želite da se potpuno udaljite od svakog pristojnog društva.

VIVI (oseća grizu savesti) Mogli biste me dalje podsetiti da nikad nisam pitala otkuda dolazi novac koji sam primala. Mislim da sam isto toliko rđava kao i vi.

KROFTS (sasvim uspokojen) Razume se da jeste, i utoliko bolje. I šta vam je to naudilo, na kraju krajeva? (Šaleći se) A sad, pošto ste porazmislili, ne smatrate više da sam tako veliki nitkov.

VIVI Delila sam sa vama dohotke, i upravo sam dopustila sebi intimnost da vam kažem šta mislim o vama.

KROFTS (prijateljski) To je zaceo tačno. Videćete da nisam zao čovek. Ja vam nisam neki nadri -intelektualac, ali u meni ima dovoljno čestitog ljudskog osećanja. Stara loza Kroftsa istupa s nagonskom mržnjom prema svemu što je nisko i uveren sam da ćete se u tom pogledu slagati sa mnom. Verujte mi, g-đice Vivi, svet nije tako rđav, kako ga kukumavke predstavljaju. Dokle god vi svetu otvoreno ne nasrcete u oči, svet vam ne postavlja nikakva nezgodna pitanja. Nema tajni koje se bolje čuvaju od onih koje svako pogodi. U društvu u koje vas ja mogu uvesti, nijedna dama niti gospodin neće se toliko zaboraviti da pretresa s vama moje poslovne stvari, ili stvari vaše majke. Niko vam ne može pružiti sigurniji položaj od mene.

VIVI (proučava ga radoznalo) Čini mi se da vi zaista mislite da kolosalno uspevate kod mene.

KROFTS Pa nadam se, ako, smem da laskam sebi, da sad bolje mislite o meni nego malopre.

VIVI (mirno) Ja sad smatram da je jedva vredno da uopšte o vama mislim. (Ona ustane i pođe vratima vrta, zaustavi se da ga pogleda i da mu kaže gotovo blago, ali sa žestokim uverenjem) Kad pomislim o društvu koje vas trpi, i o zakonima koji vas štite, kad pomislim kako bi devet desetina mladih devojaka bile bespomoćne u vašim rukama i u rukama moje majke, te žene za koju nemam imena kao ni za njenog kapitalističkog napasnika...

KROFTS (modar) Prokleti da ste!

VIVI Ne trudite se. Ja se već osećam među prokletima. (Uhvati za kvaku od kapije da bi izišla. On ide za njom i teško pritisne rukom gornju prečagu kapije, da bi sprečio njen odlazak)

KROFTS (dahće od besa) Mislite li da ću ja trpeti ovo od vas, vi mlada beštijo, vi!

VIVI (mirno) Čutite! Ako zazvonim doći će neko. (Ne uzmičući ni koraka, udari u zvoko nadlanicom. Ovo zazvoni muklo, i on nehotice uzmakne. Frank se pojavi na vratima s puškom)

FRANK (sa ljubaznom uljudnošću) Vivi, hoćete li vi pušku, ili da ja okinem.

VIVI Franče, vi ste prislušivali?

FRANK Verujte, samo sam osluškivao na zvonce, da ne biste dugo čekali. Mislim da sam pokazao veliku vidovitost u čitanju vašeg karaktera, Kroftse.

KROFTS Želeo bih da vam uzmem tu pušku i da vam rascopam njome glavu.

FRANK (prilazi mu oprezno) Ne činite to, molim vas, ja sam strašno neoprezan s vatrenim oružjem. Lako bi se mogla dogoditi nesreća, pa posle da me porota osudi zbog neopreznog baratanja oružjem.

VIVI Ostavite pušku, Franče, to je posve nepotrebno.

FRANK Ima te pravo, Vivi. Mnogo je dostojnije lovca uhvatiti ga u gvožđa. (Krofts, razumevši uvredu, kroči preteći) Kroftse, u pušci ima petnaest metaka, a ja na ovoj razdaljini pogađam u glavu svaku metu vaše veličine.

KROFTS Oh, ne bojte se, neću vas ni dotaći.

FRANK To je vrlo velikodušno od vas, pod ovim okolnostima. Hvala.

KROFTS Reći ću vam samo ovo pre nego što odem, možda će vas to zanimati, pošto se toliko volite. Dopustite mi, g. Franče, da vam pretstavim vašu polusestru, najstariju kćer prečasnog Samjuela Gardnera. G-dice Vivi, vaš polubrat. Zbogom. (Iziđe kroz kapiju i ode)

FRANK (onemeo, podigne pušku posle pauze) Vi ćete pred sudom posvedočiti, Vivi, da je po sredi bio samo nesrećan slučaj. (Nišani Kroftsa koji se udaljuje. Vivi dočepa cev i okrene je u svoje grudi)

VIVI Sad pucajte. Možete.

FRANK (žurno spusti pušku) Pustite! Čuvajte se! (Ona pusti cev i puška padne na travu) Oh, toliko ste prestrašili svog malog dečka! Pomislite da je okinula, uh! (Padne na klupu, preneražen)

VIVI I da je okinula, zar mislite da tako oštar fizički bol ne bi bio za mene pravo olakšanje.

FRANK (umiljato) Ne uzimajte to tako ozbiljno, draga Vivi. Pomislite, iako je puška tako preplašila tog nitkova, da je prvi put u životu progovorio istinu, time smo samo u zbilji postali deca u šumi. (Raširi ruke) Hodite, hodite da se opet skrijemo pod lišće.

VIVI (vrisne s gađenjem) Ah, ne to, ne to. Koža mi se ježi.

FRANK Zašto? Šta se dogodilo?

VIVI Zbogom. (Pođe kapiji)

FRANK (skoči) Stanite, stanite! Viv! Viv! Kuda ćete? Gde ćemo se opet naći?

VIVI U kancelariji Honorije Frezer, Čenserilejn 67, za ceo moj život. (Ode brzo u suprotnom pravcu od onoga kojim je otišao Krofts)

FRANK Ali, čujete, Čekajte. Uh, bestraga! (Odjuri za njom)

ČETVRTI ČIN

Prostorije Honorije Frezer u Čenserilejnu. Kancelarija je na vrhu Novog Kamenog Zdanja, sa prozorom od kristalnog stakla, električnom svetlošću i peći. Subota po podne. Kroz prozor se vide dimnjaci Linkoln-Ina i zapadno nebo. U sredini sobe je dvostruk pisaći sto, sa kutijom za cigare, pepeonicama i pomičnom električnom lampom, gotovo zatrpan hartijom i knjigama. Ovaj sto je u velikom neredu, a levo i desno od njega su stolice. Knjigovođin sto, zatvoren i uredan, sa visokom stolicom, nalazi se pored zida, u blizini vrata koja vode u unutrašnje prostorije. Na suprotnom zidu su vrata koja vode u opšti hodnik. Na gornjem oknu od mutnog stakla piše spolja „Frezer i Vorn". Paravan skriva ugao između ovih vrata i prozora. Frank, u paradnom svetlom odelu za vožnju, sa palicom, rukavicama i belim šeširom u rukama, korača gore dole po kancelariji. Neko pokušava da otključa vrata.

FRANK Slobodno. Vrata nisu zaključana.

VIVI (ulazi, sa šeširo i žaketom. Ona stane i gleda ga) Šta vi radite ovde?

FRANK Čekam vas, već nekoliko sati. Zar vi, tako poslušate? (Ostavi šešir i palicu na sto, uspne se jednim skokom na knjigovodinu stolicu, i posmatra Vivi nemirnim, zadirkujućim pogledom)

VIVI Izišla sam tačno pre dvadeset minuta, da popijem šolju čaja. (Skinje šešir i žaket i ostavi ih iza paravana) Kako ste ušli?

FRANK Knjigovođa je bio ovde kad sam došao. Otišao je u Primrozhill da igra kriket. Zašto ne uzmete neku ženu, da učinite rodu glas?

VIVI Zašto ste došli?

FRANK (skoči sa stolice i priđe joj) Hajdmo, Viv! Hajdmo negde da lepo provedemo ovu subotu po podne, kao što je učinio i knjigovođa. Šta velite, da odemo u Ričmond, a onda u neki mjuzikhol, pa bogovska večera.

VIVI Ne mogu. Nema račun. Pre spavanja moram da radim još šest časova.

FRANK Nemamo računa, velite? (Izvadi šaku zlatnika iz džepa i zveckta njima) Aha! Pogledajte! Zlato, Viv, zlato!

VIVI Otkuda vam to?

FRANK Kocka, Viv, kocka. Dobio sam na pokeru.

VIVI Fuj! To je gore nego krađa. Ne, ja ne idem. (Sedne za sta da radi, leđima okrenuta staklenim vratima i počne da lista hartije)

FRANK (žalosno) Ali, draga moja Viv, moram vrlo ozbiljno da govorim s vama.

VIVI Dobro, sedite na drugu stolicu i govorite. Volim da ćaskam desetak minuta posle čaja. (On gundā) Protivljenje ništa ne pomaže, ja sam neumoljiva. (On neutešno sedne na suprotnu stolicu) Molim vas, dodajte mi tu kutiju s cigarama.

FRANK (gura kutiju) Grozan ženski običaj. Pristojni muškarci to više ne čine.

VIVI Da, zameraju mirisu cigara u kancelariji, pa smo zato morale preći na cigarete. Tako, vidite! (Otvori kutiju i izvadi cigaretu. Zapali je. Ponudi Franka, ali on odbije s gađenjem. Ona sedne udobno na svoju stolicu i puši) Dakle, da čujem.

FRANK Dakle, hteo bih da znam šta ste uradili, kako ste se snašli?

VIVI Sve je bilo uređeno dvadeset minuga posle moga dolaska. Honorija ove godine ima odviše posla, i upravo je htela da mi predloži da se uortačimo, kad stigoh i rekoh joj da nemam ni prebijene pare. Tako sam se odmah latila posla, a Honoriju sam poslala na četrnaest dana odmora. Šta se dogodilo u Hezlimiru posle moga odlaska?

FRANK Ništa. Kazao sam da ste otputovali u London nekim važnim poslom.

VIVI Pa?

FRANK Pa, ili su bili i suviše raspamećeni da bi ma šta kazali, ili je Krofts već pripremio vašu majku. U svakom slučaju, ona nije ništa rekla, ni Krofts nije ništa rekao, Predi je samo blenuo. Posle čaja svi su ustali i otišli, i ja ih otada više nisam video.

VIVI (klimne glavom i gleda jednim okom za kolutom dima) Pa lepo.

FRANK (gleda prezrivo po sobi) Nameravate li da ostanete na ovom prokletom mestu?

VIVI (oduhne odlučno kolut dima i ispravi se) Da. Ova dva dana vratila su mi svu moju snagu i samopouzdanje. Nikad više, dok sam živa, neću uzeti ni jedai dan odmora.

FRANK (sa vrlo kiselim licem) Hm! Izgledate sasvim srećni i tvrdi kao čelik.

VIVI (tvrdo) Sreća moja što sam takva!

FRANK (ustajući) Čujte, Viv, moramo da se objasnimo. Rastali smo se onomad posle potpunog nesporazuma.

VIVI (ostavi cigaretu) Onda, objasnite mi.

FRANK Sećate li se šta je kazao Krofts?

VIVI Sećam se.

FRANK To otkriće trebalo je da promeni prirodu naših uzajamnih osećanja. Ono nas je stavilo u odnos brata i sestre.

VIVI Da.

FRANK Jeste li ikad imali brata?

VIVI Nisam.

FRANK Onda vi ne znate šta znači biti brat i biti sestra. Ali ja imam mnogo sestara, Nesi i Džordžinu i ostale. Bratsko osećanje meni je vrlo dobro poznato, i uveravam vas da moje osećanje prema vama nema ni najmanje sličnosti s tim osećanjem. Devojke će poći svojim putem, a ja svojim, i nećemo nimalo hajati da li ćemo se još ikad videti. To znači biti brat i sestra. Ali kad ste vi u pitanju, ja ne bih imao mira ako vas nedelju dana ne bih video. To znači ne biti brat i sestra. To je tačno ono što sam osećao prema vama na jedan sat čre Kroftsovog otkrića, ukratko, draga Viv, to je san prve ljubavi.

VIVI (zajedljivo) Isto osećanje, Franče, koje je dovelo vašeg oca pred noge moje majke, zar ne?

FRANK (uvređeno) Najodlučnije protestujem, protiv toga, Viv, da se moja osećanja upoređuju s osećanjima koja prečasní Samjuel može da gaji. A još odlučnije protestujem protiv toga da se vi uporedite s vašom majkom. Sem toga, ja ne verujem u tu priču. Ja sam svoga oca uzeo na ispit, a njegov je odgovor bio isto što i potpuno odricanje.

VIVI Šta je kazao?

FRANK Kazao je da je uveren da je po sredi neka zabluda.

VIVI Verujete li mu?

FRANK Ja sam spreman pre da verujem njegovim rečima negoli Kroftsovim.

VIVI Ima li tu kakve razlike? Mislim u pogledu vaše mašte i vaše savesti, jer naravno, prave razlike nema.

FRANK (odmahne glavom) Za mene ni najmanje.

VIVI Ni za mene.

FRANK Znate li da se tome čudim. Otkad su one reči izišle iz njuške one životinje, mislio sam da će vam se svi naši odnosi pokazati drugačiji pred vašom maštom i vašom savešću, kao što malopre rekoste.

VIVI Ne, nije to. Ja mu nisam verovala. Volela bih da sam mogla.

FRANK Kako!

VIVI Ja mislim da bi odnos brata i sestre bio vrlo pogodan za nas.

FRANK Vi zaista tako mislite?

VIVI Da. To je jedini odnos do kojega mi je stalo, čak i kad bi drugi bio mogućan. Tako ja mislim.

FRANK (podigne veđe kao čovek kome je sinula neka nova svetlost i govori sa pravim izlivom viteškog osećanja) Dragá moja Viv, zašto mi to niste ranije kazali? Jako žalim što sam vas progonio. Razumem, naravno.

VIVI (u nedoumici) Šta razumete?

FRANK Ja nisam budala u običnom smislu, već samo u biblijskom, jer činim sve one stvari koje je premudri Solomon, pošto ih je dobro isprobao, proglasio ludim. Ja dakle nisam više Vivicin mali dečko. Ne bojte se, neću vas nikad više zvati Vivica, sem ako vam ne dosadi vaš novi mali dečko, pa bio on ko bio.

VIVI Moj novi mali dečko!

FRANK (sa uverenjem) Mora da postoji nekakav novi mali dečko. Uvek je tako. I zaista nikad drukčije.

VIVI Niko, koliko ja znam, srećom po vas. (Neko kuca)

FRANK Moja kletva neka stigne posetioca, bio on ko bio!

VIVI To je Pred. Odlazn u Italiju i želi da se pozdravi. Pozvala sam ga da doće danas po podne. Idite i otvorite vrata.

FRANK Nastavićemo ovaj razgovor kad on otputuje u Italiju. Ja ću ga već nadsedeti.

(Odlazi vratima i otvara ih) Kako ste, Prede? Ushićen sam što vas vidim. Uđite. (Ulazi Pred, u putničkom odelu, vrlo raspoložen i uzbuđen zbog polaska na putovanje)

PRED Kako ste, g-đice Vorn? (Ona mu srdačno stisne ruku, ma da joj smeta izvesna sentimental-nost u njegovom raspoloženju) Kroz jedan sat polazim do Holbornskog vijadukta. Voleo bih da vas mogu nagovoriti da pođete sa mnom u Italiju.

VIVI Zašto?

PRED Pa naravno, da se nauživete lepote i romantike. (Vivi se strese i okrene se stolu, kao da nalazi utehu i podršku u poslu koji je čeka. Pred sedne prekoputa nje. Frank stavi stolicu odmah iza Vivi, i spusti se na nju lepo i nehajno, govoreći preko ramena)

FRANK DŽaba vam je sve to, Prede! Viv je mala filistarka. Ona je ravnodupša prema mojoj romantici i neosetljiva prema mojoj lepoti.

VIVI G. Prede, jednom za svagda, život meni ne može pa pruži ni lepote ni romantike. Život je takav kakav je, n ja sam odlučila da ga primim takvog kakav je.

PRED (s oduševljenjem) Tako ne biste govorili kad biste jednom došli u Veronu ili Veneciju! Plakali biste od radosti što živite u tako lepom svetu.

FRANK Vi ste tako rečiti, Predi. Nastavite samo tako.

PRED O, verujte mi, ja sam plakao i nadam se da ću opet plakati, u pedesetoj! U vašim godinama, g-đice Vorn, ne biste morali ićn čak do Verone, vaša bi duša zatreptala pri samom pogledu na Ostend. Vas bi očarala veselost, živahnost, razuzdanost Brisela. (Vivi ustukne) Šta vam je?

FRANK Viv!

VIVI (Predu, s dubokim prekorom) Zar ne možete naći bolji primer nego Brisel, za tu vašu lepotu i romantiku?

PRED (smeten) Razume se, Brisel je sasvim drukčiji od Verone. Neću ni časka tvrditi da...

VIVI (gorko) Verovatno se lepota i romantika oba grada sastoje uglavnom u istom.

PRED (otrežnjen i vrlo zabrinut) Draga moja g-đice Vorn, ja... (Pogleda upitno Franka) Da li se što dogodilo?

FRANK Ona smatra da je vaše oduševljenje frivolno, Predi. Sad baš je imala jednu tako ozbiljnu posetu.

VIVI (strogo) Umuknite, Franče! Ne budite tako luckasti.

FRANK (mirno) Zar se to zove pristojno ponašanje, Prede?

PRED (zabrinuto i snuždeno) Da ga odvedem odavde, g-đice Vorn? Uveren sam da smo vas uznemirili u poslu. (Hoće da ustane)

VIVI Molim vas, sedite, ja još nisam u stanju da se latim posla. Vi obojica mislite da imam živčani napad. Ni govora. Ali ima dve stvari o kojima, ako nemate ništa protiv, ne bih htela više da čujem, jedno je (Franku) san prve ljubavi, u ma kome vidu ili obliku, a drugo je (Predu) romantika i lepota života, naročito ako je ilustruje briselska veselost. Vi izvolite, zadržite sve svoje iluzije koje još imate o tim stvarima, ja ih nemam. Ako nas

troje treba da ostanemo prijatelji, izvolite postupati sa mnom kao sa poslovnom ženom, zauvek neudatom (Franku) i zauvek neromantičnom (Predu)

FRANK I ja ću, sve dok se ne predomislite, ostati neoženjen. Predi, promenite predmet razgovora. Budite rečiti o nečem drugom.

PRED (bojažljivo) Bojim se, u svetu nema ničeg drugog o čemu bih ja mogao da govorim. Jevanđelje umetnosti jedino je koje ja umem da propovedam. Znam da je g-đica Vorn velika pristalica jevanđelja rada, ali o tome ne bismo mogli da govorimo, a da ne povredimo vaša osećanja, Franče, jer vi ste se rešili da ne radite.

FRANK Oh, ne obazirite se na moja osećanja. Dajte mi neki dobar savet, samo izvolite, to će mi tako dobro činiti. Pokušajte još jednom, Viv, da od mene napravite valjanog čoveka. Dela, nabrojmo sve, energija, štednja, smotrenost, samopoštovanje, karakter. Zar vi ne mrzite beskarakterne ljude, Viv?

VIVI (uznemirena) Oh, prestanite, prestanite, dosta s tim groznim podrugivanjem. G. Prede, ako na svetu postoje samo ta dva jevanđelja, onda je najbolje da se svi poubijamo, jer oba su skroz i skroz zagađena istom mrljom.

FRANK (posmatra je kritički) Sad u vama, Viv, ima neki dah poezije koji vam je nedostajao.

PRED (prekorno) Dragi moj Franče, zar vi niste pomalo neosetljivi?

VIVI (nemilosrdno prema sebi) Ne, to je dobro za mene. Čuva me da ne postanem raznežena.

FRANK (pecka je) A ta vam je opasnost stalno pretila zbog vaše prirodne naklonosti, je li te?

VIVI (gotovo histerično) O, da, nastavite samo, ne štedite me. Jedan časak u svom životu bila sam raznežena, divno raznežena, na mesečini, a sada,

FRANK (žurno) Čujte, Viv, pripazite se. Ne odajte se.

VIVI Oh, zar mislite da g. Pred ne zna sve o mojoj majci? (Predu) Bolje bi bilo da ste mi sve kazali onog jutra, g. Prede, vi ste ipak i suviše staromodni sa tom vašoj obazrivošću.

PRED Vi ste zacelo pomalo staromodni u svojim predrasudama, g-đice Vorn. Govoreći kao umetnik, i verujući da su najprisniji ljudski odnosi daleko preko i iznad oblasti zakona, moram da vam kažem da, premda znam da je vaša majka neudata žena, ja nju stoga ništa manje ne poštujem. Ja je poštujem čak više.

FRANK (živo) Bravo, bravo!

VIVI (bulji u njega) Je li to sve što vi znate?

PRED Svakako, to je sve.

VIVI Onda obojica ne znate ništa. Vaša su nagađanja, u poređenju sa istinom, puka nevinost.

PRED (zabezeknut i indigniran, trudi se da zadrži svoju učtivost) Nadam se da nije tako. (Odlučnije) Nadam se da nije tako, g-đice Vorn. (Frankovo lice pokazuje da on ne deli Predovu nevericu. Vivi da oduška svom nestrpljenju. Predovo viteštvo splasne pred njihovim uverenjem. On dodaje, polako) Ako doista ima nešto gore, to jest, nešto drugo, jeste li uvereni da imate pravo da kam to kažete, g-đice Vorn?

VIVI Uverena sam, kad bih samo imala hrabrosti, da bih provela ostatak svoga života kazujući to svakome. Taj žig sramote utiskivala bih u ljude sve dotle dok ne bi osetili svoj udeo u tom besramlju i užasu, isto onako kao što ja osećam svoj. Nšpta tako ne prezirem kao onaj opak običaj koji štiti te stvari time što zabranjuje ženi da ih imenuje. A ipak, ne mogu da vam kažem. Ona gnusna reč, koja kazuje šta je moja majka, odzvanja u

mojim ušima i bori se na mom jeziku, ali ja ne mogu da je izustim. Moj nagon je prejak za mene. (Ona pokrije lice rukama. NJih dvojica pogledaju jedan u drugog, pa onda u nju. Ona očajno pruži ruku i uzme list hartije i pero) Evo, sad ću vam napraviti nacrt statuta jednog akcionarskog društva.

FRANK Oh, ona je luda. Čujte, Viv, luda, Hajdete, priberite se.

VIVI Odmah ćete videti. (Piše) „Uložni kapital, punih četrdeset hiljada funti, na ime glavnog akcionara, ser DŽordža Kroftsa, baroketa". Šta dolazi sad? Zaboravila sam. A, da, „Kuće u Berlinu, Briselu, Beču, i Budimpešti. Glavni direktor preduzeća, g-đa Vorn". Ne zaboravimo njene kvalifikacije, ona reč. Tako! (Baci hartiju pred njih) Oh, ne, ne! Ne čitajte, ne čitajte! (Uzme hartiju i pocepa je u komadiće, zatim obujmi glavu rukama i sakrije lice na sto. Frank koji je pažljivo motrio pisanje preko njenih ramena i razgoračio oči na to, izvadi iz džepa kartu, napiše par reči, i preda je nemo Predu, koji je pogleda zaprepašćeno. Frank se zatim nagne prema Vivi i šapće joj nežno)

FRANK Viv draga, sve je dobro. Pročitao sam šta ste napisali i Pred je pročitao. Mi razumemo. I ostajemo, kao i do sada, uvek vaši odani. (Vivi polako podigne glavu)

PRED Zaista, ostajemo, g-đice Vorn. Izjavljujem da ste vi najdivnija i najhrabrija žena koju sam ikad video. (Ovaj sentimentalni kompliment sputava Vivi. Ona ga nestrpljivo strese sa sebe, i prisili sebe da ustane, ma da ne bez pridržavanja za sto)

FRANK Ne mičite se, Viv, ako ne želite, I ne primajte tako stvar k srcu.

VIVI Hvala vam. U dvema se stvarima možete uvek osloniti na mene, neću plakati i neću pasti u nesvest. (Učini nekoliko koraka ka vratima koja vode u unutrašnje prostorije i stane blizu Preda da bi mu kazala) Trebaće mi mnogo više hrabrosti da kažem svojoj majci da smo došle do raskrsnice. A sad, ako nemate ništa, protiv, moram da odem za trenutak u susednu sobu da se malo uljudim.

PRED Da li da i mi odemo?

VIVI Ne, odmah ću se vratiti. Samo jedan trenutak. (Ode u drugu sobu, a Pred joj otvori vrata)

PRED Kakvo čudno otkriće! Jako sam se razočarao u Kroftsu, jesam bogami.

FRANK Ja nisam. Ni najmanje. Najzad smo ga prozreli. Ali za mene je to težak udar, Predi. Sad se ne mogu oženiti njome.

PRED (strogo) Franče! (Pogledaju se, Frank spokojan, Pred duboko uvređen) Moram vam reći, Gardneru, ovo, ako biste je sad ostavili, vaše bi ponašanje bilo za preziranje.

FRANK Dobri, stari Predi, uvek kavaljer! Ali varate se, nije po sredi moral, po sredi je novac. Sad zaista ne bih mogao ni da vidim babine pare.

PRED Pa zar ste vi tako hteli da se ženite?

FRANK A kako drukčije? Ja nemam novaca, a nema ni malo izgleda da ću nešto steći. Ako bih sad uzeo Vivi, ona bi morala da me izdržava, a stajao bih je više nego što vredim.

PRED Ali zacelo, okretan, bistar mladić kao što ste vi može nešto da stvori svojim mozgom.

FRANK O, da, nešto malo. (Opet izvadi novac) Sve sam to juče zaradio, za sat i po, ali u vrlo nesigurnom zanatu. Ne, dragi Predi, čak i kad bi se DŽesi i DŽordžina udale za milionare, i kad bi Stari umro ne ostavivši im ni pare, ipak ne bih imao više od četiri stotine funti godišnje. A on neće umreti pre sedamdesete, nije dovoljno originalan za to. Za idućih dvadeset godina ja ću ostati kratkih rukava. Ali ne i Vivi, ako mogu to da sprečim. Ja se uljudno povlačim i ostavljam polje zlatnoj mladeži Engleske. Tako, to je

odlučeno. Neću joj više dosađivati. Kad odem odavde, napisaću joj malo pisamce i ona će me razumeti.

PRED (uhvati ga za ruku) Vi ste dobar dečko, Franče. Molim vas od sveg srca da mi oprostite. Ali zar je zaista više nećete videti?

FRANK Nikad je više ne videti! Dođavola, budite razložni. Ja ću dolaziti ovamo što češće mogu i biću joj brat. Ja ne mogu da razumem te besmislene konsekvence koje vi romantičari uvek izvlačite iz najobičnijih transakcija. (Kucanje na vratima) Ko li je to? Hoćete li da otvorite vrata? Ako je neki klijent, izgledaće pristojnije ako se vi pojavite. PRED Svakako. (On ode vratima i otvori ih. Frank sedne na Vivinu stolicu da napiše piomo) O, to ste vi, draga Kiti! Uđite, uđite. (Ulazi g-đa Vorn. Ona se sa zebnjom osvrće i pogledom traži Vivi. Učinila je sve da bi izgledala materinski dostojanstvena. Šareni, raskošni šešir zamenila je „kapom“, a svetlu bluzu pokrila je skupocenim ogrtačem od crne svile. Ona je žalosno zabrinuta i u neprilici, očevidno obuzeta panikom)

G-ĐA VORN (Franku) Šta! Vi ste ovde?

FRANK (okrene se, ali ne ustaje) Da, ja sam ovde i ushićen sam što vas vidim. Dolazite kao dašak proleća.

G-ĐA VORN Oh, ostavite te vaše gluposti. (Tiho) Gde je Vivi? (Frank joj pokaže vrata bočne odaje, no ne kaže ništa. G-đa Vorn sedne i gotovo se zaplače) Predi, zar neće hteti da se vidi sa mnom? Šta vi mislite?

PRED Dragaa moja Kiti, ne žalostite se. Zašto da se ne vidi s vama?

G-ĐA VORN Zašto? To vi nikad nećete shvatiti. Vi ste i suviše ljubazni. G. Franče, je li vama što kazala?

FRANK (savije pismo) Vivi će morati da vas vidi, ako (izrazito) sačekate ovde dok ona dođe.

G-ĐA VORN (uplašeno) Zašto da ne čekam?

FRANK (pogleda je zagonetno, stavi svoje pismo pažljivo na mastionicu, tako da ga Vivi mora opaziti čim bude htela da umoči pero, onda ustane i posveti svu svoju pažnju g-đi Vorn) Dragaa moja g-đo Vorn, recimo da ote vi vrapac, najlepši i najmajušniji vrapac što skakuće po drumu, i vi ugledate parni valjak kako vam se približuje, da li biste ga sačekali?

G-ĐA VORN Oh, neka đavo nosi vas i vaše vrapce. Zašto je Vivi onako pobegla iz Hezlmira?

FRANK Bojim se ona će vam sama to reći ako je sačekate.

G-ĐA VORN Želite li da odem?

FRANK Ne. Ja uvek želim da ostanete, ali savetujem vam da odete.

G-ĐA VORN Šta! I da je nikad više ne vidim?

FRANK Upravo tako.

G-ĐA VORN (opet plače) Predi, ne dajte mu da bude tako surov prema meni. (Zaustavi brzo suze i briše oči) Vivi će se tako ljutiti kad vidi da sam plakala.

FRANK (sa malo iskrenog sažaljenja i nehajne nežnosti) Vi znate da je Predi duša od čoveka, g-đo Vorn. Predi, šta vi mislite, da ode ili da ostane?

PRED (G-đi Vorn) Meni bi zaista bilo vrlo žao da vam nanese nepotreban bol, ali ja mislim da bi bilo bolje da ne čekate. Jer zaista... (Vivi se čuje na vratima)

FRANK Š-š-š! Prekasno. Evo je dolazi.

G-ĐA VORN Nemojte joj kazati da sam plakala. (Ulazi Vivi. Ona zastane kad ugleda g-đu Vorn, koja je pozdravlja sa histeričnom veselošću) Drago dete! Dakle, tu si, srce

moje!

VIVI Milo mi je što si tu, želim da govorim s tobom. Čini mi se, Franče, vi rekoste da idete?

FRANK Da. Hoćete li i vi sa mnom, g-đo Vorn? Kako bi bilo jedan mali izlet u Ričmond, a uveče u pozorište? U Ričmondu je sigurno, tamo nema parnih valjaka.

VIVI Koješta, Franče. Moja majka ostaje ovde.

G-ĐA VORN (uplašeno) Pa, ne znam, možda bi bolje bilo da i ja odem. Uznemirujemo te u poslu.

VIVI (sa mirnom odlučnošću) G. Prede, molim vas, odvedite Franka. Sedi, majko. (G-đa Vorn bespomoćno posluša)

PRED Hajdemo, Franče. Zbogom, g-đice Vivi.

VIVI (stisne mu ruku) Zbogom. Srećan put.

PRED Hvala lepo, hvala. Nadam se.

FRANK (g-đi Vorn) Zbogom, bilo bi mnogo bolje da ste poslušali moj savet. (Stisne joj ruku. Zatim veselo Vivi) Pa-pa, Viv!

VIVI Zbogom. (On izlazi veselo ne rukujući se sa Vivi. Pred za njim. Vivi, sabrana i do krajnosti ozbiljna, sedne na Honorijinu stolicu, i čeka da njena majka progovori. G-đa Vorn, strahujući od pauze, ne gubi vreme daj počne)

G-ĐA VORN Pa, Vivi, zašto si otišla onako bez reči? Kako si mogla! I šta si to učinila sa sirotim Džordžem? Htela sam da i on dođe sa mnom, ali izmigoljio se. Vidim da se gotovo boji tebe. Pomisli samo, savetovao mi je da ne dolazim ovamo. (Dršćući) Kao da se ja tebe bojim, srce moje. (Vivi postaje još ozbiljnija) Naravno, ja sam mu kazala da je između nas sve u najboljem redu, i da smo u najboljim odnosima. Vivi, šta znači ovo? (Brizne u plač. Vadi hartiju iz omota, prilazi stolu i predaje joj hartiju) To sam dobila jutros iz banke.

VIVI To je moje mesečno izdržavanje. Poslali su mi ček pre nekoliko dana, kao i uvek. Ja sam ga prosto vratila, s molbom da iznos prenesu na tebe i da te obaveste. Uбудuće izdržavaću se sama.

G-ĐA VORN (ne usuđuje se da razume) Zar ti nije dovoljno? Zašto mi to nisi kazala? (Sa lukavim sjajem u očima) Ja sam već i sama mislila da svotu udvojim. Redi mi samo koliko ti greba.

VIVI Ti znaš vrlo dobro da to s tim nema nikakve veze. Odsad ću ići svojim putem, za svojim poslom i sa svojim prijateljima. A ti ćeš ići svojim. (Ustane) Zbogom.

G-ĐA VORN (zapanjena) Zbogom?

VIVI Da, zbogom. Hajde, zašto da pravimo nepotrebne scene, ti me savršeno razumeš. Ser Džordž Krofts objasnio mi je celokupno vaše poslovanje.

G-ĐA VORN (ljuto) Glupi matori... (Proguta epitet, pobledi na misao da umalo nije izustila reč) Trebalo bi mu jezik odrezati. Ali ja sam ti sve objasnila i ti si rekla da mi ne zameraš.

VIVI Izvini, ali ja zameram. Ti si mi objasnila kako je došlo do toga, ali to ne menja nimalo samu stvar. (G-đa Vorn, ućutkana za trenutak, gleda očajno u Vivi, koja stoji kao kip, nadajući se potajno da je borba završena. Ali izraz lukavosti ponovo se pojavi na licu g-đe Vorn i ona se nagne preko stola, lukavo i grešno, upola šapćući)

G-ĐA VORN Vivi, znaš li ti koliko sam ja bogata?

VIVI Ne sumnjam da si vrlo bogata.

G-ĐA VORN Ali ti ne znaš šta to sve znači, ti si i suviše mlada. To znači svaki dan nova

haljina, to znači svako veće pozorište i balovi, to znači cvet evropske gospoštine pred tvojim nogama, to znači krasna kuća i puno posluge. To znači najodabranije jelo i piće, to znači sve što voliš, sve što želiš, sve što ti samo srce poželeti može. A šta te ovde čeka? Dirinčenje od jutra do mraka, muka i patnja za goli život, i dve jevtine haljine godišnje. Razmisli. (Umiljato) Ono je za tebe bio udar, znam. Mogu da razumem tvoja osećanja, i mislim da ti ona služe na čast. Ali, veruj mi, niko te neće prekoreti, na moju reč. Ja znam kakve su mlade devojke, i znam da ćeš drukčije misliti kad o stvari dobro porazmisliš. VIVI Dakle, tako se to radi, je li? Ti si sve to, majko, već morala govoriti mnogim devojkama, kad ti to tako glatko ide.

G-ĐA VORN (strastveno) Pa kakvo ja zlo zahtevam od tebe? (Vivi se prezirivo okrene.

G-đa Vorn očajno za njom) Vivi, čuj me, ti ne znaš kakav je svet uistini.

VIVI (stane) Hotimice su me rđavo učili. Kako to misliš?

G-ĐA VORN Mislim, odbacuješ sve izgleda na srećan život. Ti misliš da su ljudi ono što se pretvaraju da jesu, da su stvari ustrojene u životu onako kako su te učili u školi. Ali nije tako, sve je samo laž, da bi kukavne, ropske duše mirovale. Zar gi hoćeš, kao druge žene, da tek u četrdesetoj dođeš do toga otkrića, tada kad si već upropastila sebe i izgubila svoje nade, zar nije bolje da te blagovremeno uputi tvoja rođena majka, koja te voli i koja ti se kune da je to istina, sveta istina? Vivi, moćni ljudi, umešni ljudi, preduzimljivi ljudi, svi oni to znaju. Svi oni rade kao što ja radim, i misle kao što ja mislim. Poznajem mnogo njih. Poznajem ih da mogu govoriti s njima, upoznati te s njima, sprijateljiti te s njima. Ja ne mislim ništa rđavo, a to je ono što ti ne možeš da razumeš, tvoja je glava puna predubeđenja o meni. Šta oni koji su te učili znaju o životu ili o svetu kojem ja pripadam. Kad su me videli, gde su govorili sa mnom, ili dopustili nekom drugom da im priča o meni, budale! Bi li oni ikad učinili ma šta za tebe, da im nisam plaćala? Zar ti nisam kazala da želim da budeš ugledna dama? Pa zar te nisam tako odgojila? A kako možeš da sačuvaš taj svoj ugled bez moga novca i moga uticaja, i teta Lisinih prijatelja? Zar ne vidiš, kad mi okrećeš leđa, da samu sebe ubijaš, a meni kidaš srce?

VIVI Prepoznajem Kroftsovu filozofiju života, majko. Već sam sve to čula od njega, onomad kod Gardnerovih.

G-ĐA VORN Možda misliš da želim da te prisilim da pođeš za tog izlapelog zvekana? To ne želim, Vivi, kunem ti se.

VIVI Meni bi to bilo svejedno, jer u tome ne bi uspela. (G-đa Vorn se promeškolji, duboko uvređena ravnodušnošću prema njenim ljubaznim namerama. Vivi to niti razume niti haje za tim, i nastavlja žurno) Majko, ti mene uopšte ne razumeš. Ja Kroftsu ne zameram ništa više nego ma kome drugom prostačini njegovog staleža. Pravo govoreći, ja mu se čak pomalo divim, što ima dovoljno snate da uživa na svoj način, i da zgrće pare umesto da provodi život u trkama, lovu, večerama, kicošenju i badavadžisanju samo zato što to rade svi drugi iz njegove bande. A meni je sasvim jasno da bih i ja, da sam bila u položaju moje tetke Lis, učinila isto što i ona. Ne mislim da ja imam više predrasuda, ili da sam veća čistunica od tebe, mislim da sam manja. Uverena sam da sam manje duševna. Znam vrlo dobro da je konvencionalni moral samo jedna laž i kad bih ja uzela tvoj novac i provela ostatak života trošeći ga kao neka pomodarka, bila bih beskorisna i rđava kako samo najbudalastija žena poželeti može. Ali ja neću da budem beskorisna. Nimalo ne uživam da se vozim parkom, da bih pravila reklamu svojoj krojačici ili fabrikantu svojih kola, niti da sedim u loži opere, sa izložbom dijamantata na sebi.

G-ĐA VORN (smeteno) Ali...

VIVI Pričekaj malo, nisam još gotova. Reci mi zašto još vodiš taj posao kad ti više nije potreban? Tvoja je sestra, kazala si mi, ostavila sve to. Zašto i ti ne učiniš tažo?

G-ĐA VORN O, to je vrlo lako za Lis, ona voli dobro društvo i izgleda kao prava dama. Zamisli mene sa stanom pored saborne crkve! Ta i same vrane na drveću bi me poznale, čak i kad bih mogla da izdržim tu dosadu. Meni je potrebno da radim i da se uzbuđujem, inače bih poludela. A šta druto ja mogu da radim? Taj život mi prija, ja sam kao stvorena za nj, i ni za šta drugo. Ako to ne bih radila ja, radio bi neko drugi, prema tome, ja ne činim nikakvo zlo. A onda, to donosi novaca, a ja volim da pravim pare. Ne, badava je sve to, ja ie mogu da ispustim svoj posao, ne mogu ni za čiju ljubav. Ali zašto je potrebno da ti to ove znaš? Ja ti o tome neću nikad govoriti, neću dopustiti ni Kroftsu da ti se približi, neću ti mnogo dosađivati, jer vidiš, ja stalno moram da putujem od mesta do mesta. A kad jednom umrem, oslobodićeš me se zauvek.

VIVI Ne, ja sam kći svoje majke. Ja sam kao ti, ja moram da radim. Moram da zaradujem više novaca nego što mi treba. Ali moj rad nije tvoj rad i moj put nije tvoj put. Moramo se rastati. To izlazi gotovo na isto. Umesto da se za dvadeset godina vidamo možda samo u toku nekoliko meseci, mi se više nećemo videti i to je sve.

G-ĐA VORN (glasom prigušenim od suza) Vivi, želela sam da budem više s tobom, jesam, boga mi.

VIVI Sve je uzalud, majko, nekoliko jevtinih suza i molbi mene neće promeniti, kao što ni tebe ne mogu da promene.

G-ĐA VORN (divlje) Oh, ti majčine suze nazivaš jevtinim!

VIVI One te ne staju ništa, a ti zahtevaš da ti u zameiu za njih žrtvujem mir i spokojstvo celog svog života. Od kakve bi ti koristi bilo moje društvo, čak i kad bi ga imala? Šta nas dve imamo zajedničko, da bi bar jedna od nas bila srećna zato što smo zajedno?

G-ĐA VORN (bespomoćno pada u svoj stari način govora) Mi smo mati i kći. Ja hoću svoju kćer. Ja imam prava na tebe. Ko će se starati o meni kad ostarim? Tolike devojke su se ponašale prema meni kao kćeri i plakale su kad su me ostavljale, ali ja sam ih sve pustila da odu, jer sam imala tebe. Ostala sam samohrana tebe radi. Nemaš prava da mi sad okrećeš leđa i da poričeš svoju dužnost kćeri.

VIVI (boli je što u glasu svoje majke čuje odjek sirotinjske udžere) Moja dužnost kćeri? Mislila sam da ćemo na to doći. Jednom za svagda, majko, tebi treba kći, Franku treba žena. Ali meni ne treba majka i meni ne treba muž. Ja nisam štedela ni Franka ni sebe kad sam ga udaljila. Misliš li da ću štedeti tebe?

G-ĐA VORN (žestoko) O, znam kakvo si ti stvorenje, nemilosrdna si prema sebi i nemilosrdna si prema drugima. Ja te poznajem. Poznajem ja dobru, pobožnu, licemernu, svirepu, sebičnu ženu. Ali čuj još ovo, znaš li ti šta bih učinila s tobom da si opet beba, da, učinila bih to, boga mi!

VIVI Udavila bi me možda?

G-ĐA VORN Ne, odgojila bih te da budeš moja prava kći, a ne ovo što si sad, sa svojom gordošću, sa svojim predrasudama i univerzitetskim obrazovanjem, koje si ukrala od mene, da ukrala, poreci to ako možeš! Šta je to drugo nego krađa? Podigla bih te u svojoj kući, to bih ja učinila.

VIVI (mirno) U jednoj od tvojih kuća?

G-ĐA VORN (vrišti) Čujte je samo! Čujte je kako pljuje na sede kose rođene majke! O, dabogda doživela da ti tvoja kći tako razdire srce i da te toliko ponizi. Ah, doživećeš ti to, tako mi boga! Nijednoj ženi nije nikad majčina kletva donela blagoslov.

VIVI Molim te, majko, okani se krupnih reči. To me samo čini upornijom. Ja sam jedina devojka koja je bila u tvojoj vlasti, a kojoj si nešto dobra učinila. Nemoj sad sve to opet da pokvariš.

G-ĐA VORN Da, neka mi bog oprost, to je istina, a ti si jedina devojka koja mi je ikad okrenula leđa. O, kakva nepravda, nepravda! Uvek sam želela da budem dobra žena. Pokušala sam da radim pošteno i zato sam dirinčila dok nisam proklela onaj dan kad sam prvi put čula o poštenom radu. Bila sam dobra majka, i zato što sam od svoje kćeri napravila dobru ženu, ona beži od mene kao da sam gubava. O, da mogu još jednom da poživim svoj život! Ah, ja bih mome lažljivom popu u školi kazala svoje mišljenje. Odsada, tako mi bog pomogao u mome poslednjem času, činiću samo zlo, samo zlo, i ništa drugo! I bogatiću se time.

VIVI Da, bolje je, kad si izabrala svoj put, da ideš njime do kraja. Da sam ja bila na tvome mestu, majko, možda bih i ja učinila isto tako. Ali ja ne bih živela jednim životom a verovala u drugi. U dnu duše, ti si ipak konvencionalna žena i zato ti ja sada kažem zbogom. Zar nemam pravo?

G-ĐA VORN (zabezeknuto) Pravo da odbaciš sav moj novac?

VIVI Ne, prvo da se oslobodim tebe. Bila bih luda kad to ne bih učinila. Zar nije tako?

G-ĐA VORN (turobno) Oh, pa da, ako se stvar tako uzme, onda si valjda u pravu. Ali neka bog bude na pomoći svetu ako svaki počne da radi ono što je pravo. A sad, bolje da idem nego da ostajem ovde gde nisam poželjna. (Okrene se vratima)

VIVI (ljubazno) Zar mi nećeš pružiti ruku?

G-ĐA VORN (pošto ju je besno pogledala, sa divljim nagonom da je udari) Ne, hvala. Zbogom.

VIVI (obično) Zbogom. (G-đa Vorn izlazi, zalupivši vrata za sobom. Izraz napregnutosti na Vivinom licu popusti, njena uozbiljenost dobiva radosni sadržaj, njen predah je upola greaj upola smeh silnog olakšanja. Ide vedro svome stolu, ukloni električnu lampu da joj ne smeta, privuče veliki svežanj hartija, i kad hoće da umoči pero u mastilo, ugleda Frankovo pismo. Otvori ga nehajno i čita brzo, i lako se osmehne na poneki njegov neobičan izraz) Pa, zbogom, Franče. (Pocepa pismo i baci komadiće u korpu bez sekunda razmišljanja. Onda prione na posao, i ubrzo se zanese brojkama)

KRAJ